

LAB-Ammattikorkeakoulu
Muotoiluinstituutti
Muotoilun koulutusohjelma
Sisustusarkkitehtuuri
Opinnäytetyö
41 sivua

Hanna Bondfolk
Kevät 2021

TIIVISTELMÄ

KAKSIULOTTEISESTA KOLMIULOTTEISEEN

– typografian merkitys tilasuunnittelussa

Opinnäytteessäni *Kaksiulotteisesta kolmiulotteiseen – typografian merkitys tilasuunnittelussa* perehdyin siihen, millainen vaikutus typografialla ja symboleilla on tilasuunnitteluun. Työn tavoitteena oli selvittää syvemmin, mitä typografia on ja millaisen suhteen se muodostaa rakennuksen arkkitehtuurin kanssa. Suhdetta tarkasteltiin tilaan liittyvien havainnointikokemusten avulla sekä teoriapohjan kautta. Aiheenvalinnan motivaationa toimi henkilökohtainen kiinnostus typotehtuuriin sekä halu lisätä keskustelua aiheen ympärille.

Tutkimusaineistona käytettiin kognitiiviseen psykologiaan liittyvää kirjallisuutta, typografiaoppaita sekä katseenseurantaan ja typotehtuuriin liittyviä artikkeleita. Osana opinnäytettäni haastattelin tilagraafikkoa saadakseni lisätietoa aiheeseen. Työssä analysoidaan Helsingin kaupunginkirjaston Oodin opasteiden toimivuutta omiin havaintoihin ja teoriapohjaan nojaten. Opinnäytetyöllä ei ollut ulkopuolista toimeksiantajaa.

Aihetta tutkiessa kävi ilmi, että opastesuunnitteluprosessin roolitus ja kulku ovat epäselviä ja monimutkaisia. Tuloksena syntyi sisustusarkkitehtien suunnittelutyön avuksi teoriapohjainen typografian tilaan sijoittamisen opas. Opinnäytteeni havainnollistaa eri ammattiryhmien rooleja suunnitteluprosessissa.

AVAINSANAT

TYPOTEHTUURI, OPASTESUUNNITTELU, TILASUUNNITTELU

LAB University of Applied Sciences
Institute of Design
Degree Programme in Design
Interior architecture
Bachelor thesis
41 pages

Hanna Bondfolk
Spring 2021

ABSTRACT

FROM 2D TO 3D

- the purpose of typography in interior design

In my thesis *From 2D to 3D – the purpose of typography in interior design* I explored how typography and symbols effect interior design. The goal of the thesis was to clarify the meaning of typography and what kind of relationship it forms with architecture. This was approached by studying subjective perceptions of space and theoretical literature. The motivation to study the subject was personal interest in typotechure and to increase discussion around the subject.

Literature concerning cognitive psychology, typography, visual eye tracking and typotechure were used as research data. I also interviewed a graphic designer about the subject. The thesis analyses wayfinding design of the Helsinki city library Oodi, leaning to personal observations and theoretical literature. The thesis was written without a mandator.

Results of the study show, that the process and workflow of wayfinding design are complex and obscure. As the end result of the thesis I have put together a theory based manual for interior architects. This manual clarifies the workflow and demonstrates the roles of different professions in the aforementioned process.

KEYWORDS

TYPOTECHTURE, WAYFINDING DESIGN, INTERIOR DESIGN

SISÄLTÖ

<i>1. JOHDANTO</i>	4	<i>4. IHMINEN TILASSA</i>	20
1.1 Lähtökohdat ja näkökulma aiheeseen		4.1 Havaitseminen	
1.2 Tavoitteet ja menetelmät		4.2 Katseenseurantamenetelmä havainnoinnin tukena	
1.3 Opinnäytteessä olevat keskeiset käsitteet		4.3 Tarkkaavaisuus	
		4.4 Esteettömyys ja saavutettavuus	
<i>2. KOLME TULOKULMAA</i>	8	<i>5. OPASTESUUNNITTELU</i>	28
2.1 Typografia ja symbolit		5.1 Tekstin koko ja sijoittaminen tilaan	
2.2 Kognitiivinen psykologia		5.2 Symbolit tekstin tukena	
2.3 Typotehtuuri		5.3 Kontrastit ja materiaalit	
<i>3. TYPOGRAFIAN MERKITYS</i>	14	<i>6. LOPPUTULOKSET</i>	34
3.1 Oikea ja ymmärrettävä kirjaintyyppi		6.1 Kaksiulotteisesta kolmiulotteiseen	
3.2 Opasteet ja infografiikka		6.2 Arviointi	
3.3 Kaupallinen typografia		<i>LÄHTEET</i>	38
		<i>LIITTEET</i>	

I. JOHDANTO

- 1.1 Lähtökohdat ja näkökulma aiheeseen
- 1.2 Tavoitteet ja menetelmät
- 1.3 Opinnäytteessä olevat keskeiset käsitteet

I. Johdanto

Ollessani työharjoittelussa sisustusarkkitehtitoimistossa keväällä 2020, kiinnitin huomiota siihen, että opastesuunnittelu sijoittui yleensä hankkeen loppuvaiheeseen. Tämä johti usein sellaiseen tilanteeseen, ettei kokonaisuuden suunnittelulle löytynyt oikeaa ja sopivaa ammattilaista – usein sen päätyy tekemään arkkitehti ilman sopivaa koulutusta.

Seurasin työharjoittelussa projektin etenemistä ja keskustelin toimiston opastesuunnittelijan kanssa siitä, millaisia haasteita opastesuunnittelu tilasuunnittelun loppuvaiheessa toi. Keskeisiksi haasteiksi nousi arkkitehtuurin ja tilasuunnittelun saumaton yhdistäminen, sekä se, että opastesuunnittelun ollessa vasta hankkeen loppupuolella

tapahtuu se täysin muiden tekijöiden ehdoilla. Päätin syventyä aiheeseen ja selvittää, mitä aihealueita tulee ottaa huomioon opastesuunnittelussa ja myöhemmin tilasuunnittelussa, kun typografiaa sijoitetaan tilaan. Tilasuunnittelun ammattilaisena sisustusarkkitehdin on syytä ymmärtää enemmän typografiaa tilassa.

Keskustelin myöhemmin psykologin kanssa alojemme yhtymäkohdista, joista esiin nousi havaitseminen ja tarkkaavaisuus, jotka liittyvät voimakkaasti ympäristömme kokemiseen. Kun avaamme silmämme, havainnoimme ympäristöämme jokaisena hetkenä. Tämä linkittyy luonnollisesti tilasuunnitteluun ja toimii olennaisessa osassa suunnitteluprosessissa. Siksi tarkastelen sitä opastesuunnittelun ja tilasuunnittelun rinnalla.

Oman työni kautta olen oppinut, että sisustusarkkitehdin roolia opastesuunnittelussa pitäisi kasvattaa ja saada yhteistyötä tiiviimmäksi graafikon ja arkkitehdin kanssa. Osana opinnäytettäni haastattelin tilagraafikkoa ja Helsingin keskustakirjasto Oodin henkilökuntaa saadakseni lisätietoa aiheeseen. Haastatteluissa nousi esiin myös toi-

ve toteuttajan roolin nostamisesta, jolloin saataisiin aina ajankohtaisin ja ammattitaitoisin tieto projekteihin sopivista materiaaleista.

Opinnäytetyön tarkoituksena ei ole osoittaa, että jokin ammattiryhmä sulkisi pois toisen ammattiryhmän, vaan löytää ratkaisuja ja oivalluksia jotka tiivistävät yhteistyötä. Näin ollen tarpeellinen koulutus kehittyisi ja keskinäinen ymmärrys syntyisi. Opinnäytteeni tavoitteena on luoda parempaa ymmärrystä ammattiryhmien välille, kuvata suunnitteluprosessia ja antaa neuvoja, jotka mahdollistavat parhaan mahdollisen lopputuloksen.

1.1 Lähtökohdat ja näkökulma aiheeseen

Lähestyn aihetta opinnäytteessäni kolmesta näkökulmasta: kognitiivinen psykologia, typotehtuuri sekä typografia ja symbolit. Kognitiivisen psykologian aihealueista erityisesti havaitseminen ja tarkkaavaisuus. Typotehtuurin kautta tutkin ja sovellan sitä, miten eri kohteissa opasteissa käytetty typografia toimii arkkitehtuurisessa ympäristössä. Typografian ja symbolien käsittely liittyy yksityiskohtaisempaan suunnitteluun, jossa pohditaan, miten niitä esitetään ja millaista viestiä ne tuovat.

Koska aihe on valtavan laaja, olen päättänyt rajata aiheen näihin näkökulmiin enkä huomioi esimerkiksi laajemmin esteettömyyttä osana opastesuunnittelua tai opittujen reittien vaikutusta tilan hahmottamiseen ja ymmärtämiseen.

1.2 Tavoitteet ja menetelmät

Tavoitteena on tehdä teoreettinen kokonaisuus, jota voidaan käyttää tilasuunnittelijan tukena opastesuunnittelua tehdessä. Opinnäyte esittelee keskeisiä asioita typografiasta ja sen tilaan sijoittamisesta. Tutkimusmenetelminä käytän havainnointia, tiedon keruuta, haastatteluja sekä analyysia kerätyn tietopohjan kautta.

Valitsin haastateltaviksi tilagraafikko Terhi Isokuortin, joka työssään arkkitehtitoimistossa keskittyy opastesuunnitteluun sekä kävin tutustumassa Oodiin tarkemmin, jossa sain haastatella laajasti henkilökuntaa kierroksen yhteydessä. Heiltä sain arvokasta tietoa aiheeseen liittyen.

1.3 Opinnäytteessä olevat keskeiset käsitteet

Fontti

Kirjainleikkaus, yksi yhtenäiseen asuun piirretty merkistö.

Gemena

Pienaakkonen

Infografiikka

Auttaa esittämään visuaalisesti isompia kokonaisuuksia, joita voidaan esittää helpommin symbolein ja piktogrammein.

Kirjainperhe

Yhteisnimitys yhden kirjaintyyppin kaikille muunnoksille.

Kirjaintyyppi

Yhtenäiseen asuun piirretty merkistö, johon kuuluvat kirjaimet, numerot, välimerkit ja muut typografiset merkit.

Kognitiivinen psykologia

Psykologian osa-alue, jossa tutkitaan ihmisen tietoa käsitteleviä prosesseja, joihin kuuluu myös havaitseminen ja tarkkaavaisuus.

Piktogrammi

Kuvakirjoitus, jossa jokin sana, asia tai tarkoitus on kerrottu kuvalla.

Semioosi

Prosessi, jossa merkki saa merkityksensä muodon kautta.

Spatiaalinen

Avaruudellinen

Symboli (tunnus)

Konventionaalinen merkki, jonka viittaus perustuu sääntöön, vakiintuneeseen tapaan, tottumukseen tai sopimukseen.

Tilagraafikko

Graafikko, joka työskentelee tilasuunnittelu- tai arkkitehtitoimistossa. Ei virallinen termi.

Typotehtuuri

Arkkitehtuurin muoto, jossa typografia on otettu osaksi arkkitehtuuria, jolloin se tukee sanallista esittämistä rakennuksen toiminnallisuudesta.

Typotekti

Typografin ja arkkitehdin yhdistelmänimi. Etymologisesti typotekti tulee kreikkalaisista sanoista typos (muodostaa) ja tekton (rakentaja).

Versaali

Suuraakkonen

2. KOLME TULOKULMAA

2.1 Typografia ja symbolit

2.2 Kognitiivinen psykologia

2.3 Typotehtuuri

2. Kolme tulokulmaa

Typografia ja symbolit, havaitseminen ja tarkkaavaisuus sekä typotehtuuri vaikuttavat kaikki omalla tavallaan ympäristömme kokemiseen. Nämä määrittävät ihmisen luonnollisia kulkureittejä ja ymmärrystä siitä, miten erilaiset tilat toimivat. Tulokulmiksi nämä valikoituivat siksi, että nämä vaikuttavat toisiinsa merkittävästi.

2.1 Typografia ja symbolit

Ihminen kohtaa päivittäin erilaisia typografisia elementtejä (kuva 1) sekä symboleja (kuva 2). Ne ohjaavat yksilön tekemistä ja viestivät tietyistä toiminnoista. Typografia käsitteenä muodostuu kreikan kielen sanoista typos (muodostaa) ja grafein (kirjoittaa). Kautta aikojen sujuvaan viestintään on merkittävästi vaikuttanut oikea kirjaintyyli, pistekoko, rivikorkeus ja -pituus sekä sopivat värit ja välilyökset. Sen tarkoitus on kuvata informaatiota helppolukuisella ja visuaalisella tavalla. Lyhyimmillään typografian voi määrittellä niin, että se on kirjaintyyppien valintaa ja käyttöä. (Itkonen 2019, 11.)

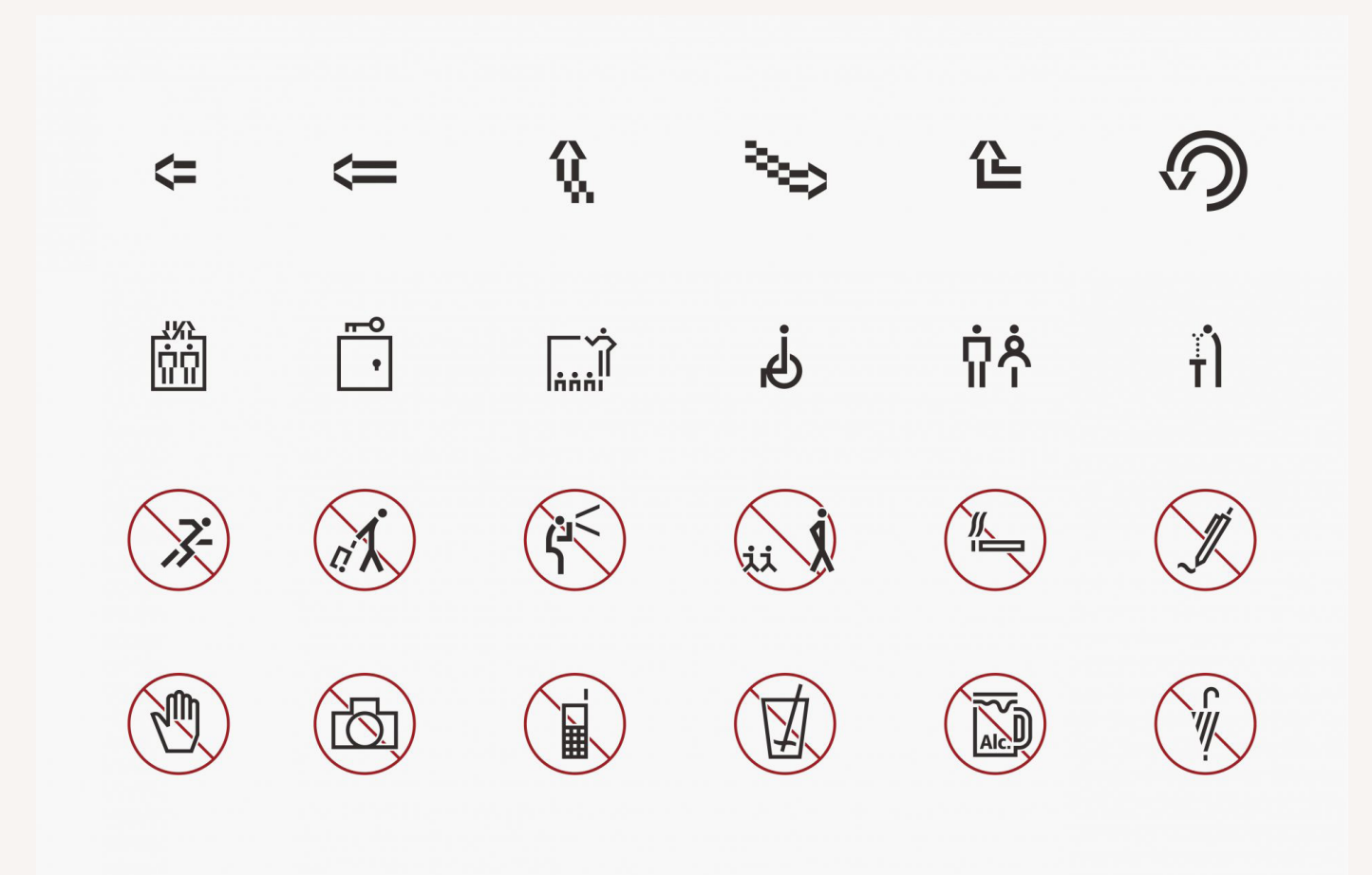
Teoriassa voidaan mennä hieman syvemmälle tasolle siitä, mistä symbolien tarkoitus juurtuu - Chrysostomos Tsimourdagkas kertoo julkaisussaan, että sekä graafiseen suunnitteluun että arkkitehtuuriin liittyy merkkejä, jotka tuottavat merkityksen muotojen kautta. Tätä prosessia kutsutaan semioosiksi. Jos sitä käytetään tutkimuksissa, käytetään siinä merkkien tutkimuksesta peräisin olevaa terminologiaa kuten semioottinen tai semologinen. Näiden yhteydessä puhutaan usein semioottisesta merkistä, jonka on määritellyt muun muassa amerikkalainen filosofi Charles Sanders Peirce (1839-1914).

Peirce on määritellyt symbolin näin: se on konventionaalinen merkki, jonka viittaus perustuu sääntöön, vakiintuneeseen tapaan, tottumukseen tai sopimukseen. Näiden perusteella merkkivälinettä voidaan pitää viittauskohteen

Kuva 1

tai objektin representaationa. Jos ei ota huomioon ikonista yhteyttä, Peircen semiotiikassa symbolinen merkki vastata jotain muuta. (Tsimourdagkas 2014.)

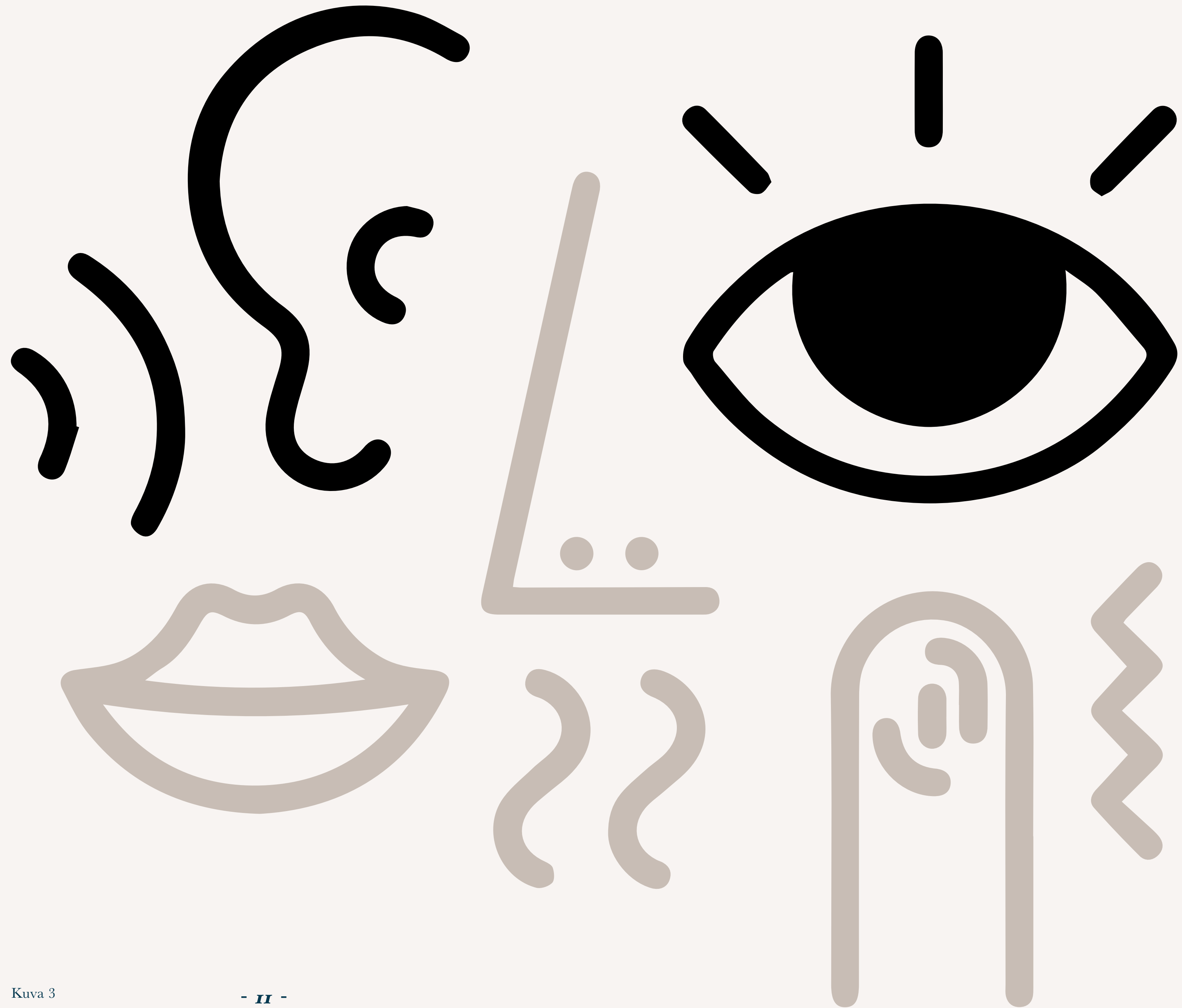

Kuva 2

2.2 Kognitiivinen psykologia

Tarkkaavaisuudella ja havainnointikyvyllä on merkittävä rooli siinä, miten ihminen hahmottaa ympäristöään ja miten hän tulkitsee sitä. Tiedonkäsittelyn perustana toimii havaitseminen, jolloin aistit yhdistävät ihmisen ympäristöönsä sekä kehoonsa ja saa niiden kautta tietoa aivoihinsa käsiteltäväksi. Ihmisellä on viisi perusaistia (kuva 3), joista näkö- ja kuuloaisti ovat kaikista ihmisen aisteista tiedonkäsittelyn kannalta tärkeimpiä. (Paavilainen 2020, 14-15).

Tietolähteenä käytän dosentti Petri Paavilaisen teosta *Toimivat aivot: Kognitiivisen neurotieteen perusteita*-kirjaa, joka käsittelee havaitsemisen ja tarkkaavaisuuden perusolemuksia.

Kuva 3

2.3 Typotehtuuri

Typografia ja arkkitehtuuri ovat kuin muotoilulliset sisärukket - molemmat ohjaavat ympäristössään ja niiden kehitys on kulkenut käsi kädessä. Pikkuhiljaa rakennusten valmistuessa myös niille kehitettiin omia kirjaintyyppejä, josta yksi hyvä esimerkki on 1930-luvulla ennätysvauhdissa rakennettu Empire State Building (kuva 4), jolle American Type Foundersin Morris F. Benton loi oman kirjainperheen, Empiren (kuva 5). Sen muodossa liioitellaan pitkää ja ohutta viivaa. (Smith 2006.) Kirjaintyyppi vahvistaa rakennuksen omaa identiteettiä jolloin niiden välille syntyy merkittävä suhde ja side arkkitehtuurin ja typografian välillä syvenee.

Typografiset elementit ovat olleet jo kauan tärkeä osa kaupunkitaajamaa. Niitä ei pidetty arkkitehtonisessa suunnitteluprosessissa merkittävänä, vaan vaaditut opasteet tai kirjaimet toteutettiin lisäosana myöhemmin rakennuksen valmistumisen jälkeen. Ulkopuoliselta valmistajalta saa-

Kuva 4

dut opasteet noudattivat usein arkkitehdin näkemystä tai opasteen tekijän omaa estetiikkaa - tällöin kirjaimet nähtiin irrallisena lisäosana rakennuksen pinnassa. Tsimourdagkas kertoo julkaisussaan, että joidenkin merkittävien rakennusten kohdalla opasteen tekijä integroi kirjaimet selvästi osaksi rakennuksen arkkitehtonista kokonaisuutta - tätä ilmiötä kutsuttiin nimellä *architectural lettering*, jota käytettiin kunnianosoituksena rakennuksen suojeelijaa, valtiota, rakennuttajaa tai esimerkiksi uskonnollista toimintaa kohtaan. Tällaisia rakennuksia löytyy muinaisen Rooman ajanjaksosta, barokin aikakaudelta Italiasta ja Ranskasta sekä Englannin varhaisen modernin aikakaudelta.

Arkkitehtoniseen suunnitteluun haluttiin integroida tarkoituksenmukainen typografisten elementtien suunnittelu. Tälle poikkitieteelliselle käytännölle ei vielä ollut löytynyt oikeaa termiä, kunnes hollantilainen Piet Zwart

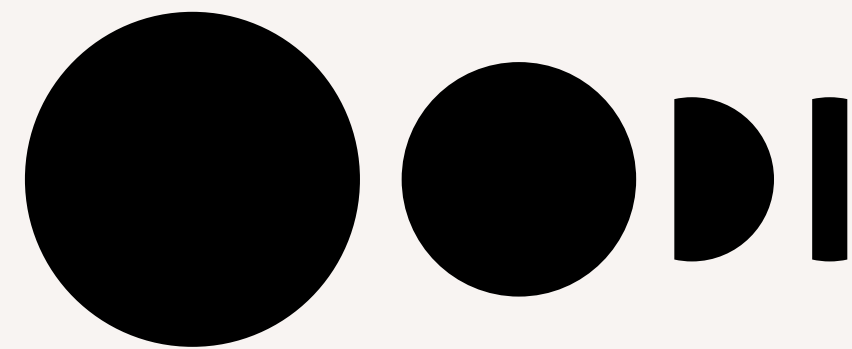
Kuva 5

kehitti näiden välille yhteyden ja sopivat ehdot. Hän kutsui itseään typotekniksi, joka tulee sanoista typografi ja arkkitehti. Etymologisesti typotekti tulee kreikkalaisista sanoista typos (muodostaa) ja tekton (rakentaja). Sen sijaan, että joku järjestäisi kirjaimille tai muille symboleille pinnan, termissä yhdistyy oivallisesti se, miten ne rakennetaan spatiaalisesti. (Tsimourdagkas 2014.)

Tämän päivän rakentamisessa hyvä esimerkki onnistuneesta typografian ja arkkitehtuurin yhdistämisestä on Helsingin keskustakirjasto Oodi. Pohjana typografialle on käytetty Helsingin kaupungin visuaaliseen ilmeeseen pohjautuvaa kirjainperhettä Helsinki Grotesk, joka on integroitu Oodin omaan graafiseen ilmeeseen (kuva 6). Ilme yhtenäistettiin tunnuksien, typografian ja värien osalta koskien kaikkia Helsingin kaupungin toimialoja. Suunnittelutoimisto Werklig on suunnitellut Helsingin kaupungin ilmeen, joten yhteistyössä ALA Arkkitehtitoimiston kanssa syntyi yleisilme Oodin opasteisiin - nämä toimivat myös esimerkkeinä muille kaupunginkirjastoille, kun opasteita uusitaan tai niitä rakennetaan lisää. Voimakkaaksi liiton tekee se, että jokainen opaste on yksityiskohtaisesti suunniteltu ja kaiken takana on koottu ilmeohjeistus. Jokaisen opasteen tulee noudattaa arkkitehtonista linjaa.

Sattumia, kuten pikaisia ”epäkunnossa”-lappusia ei saa käsin kirjoittaa - jopa kausiopasteet on suunniteltu osaksi opastekokonaisuutta (kuva 7). Punainen lanka säilyy ja

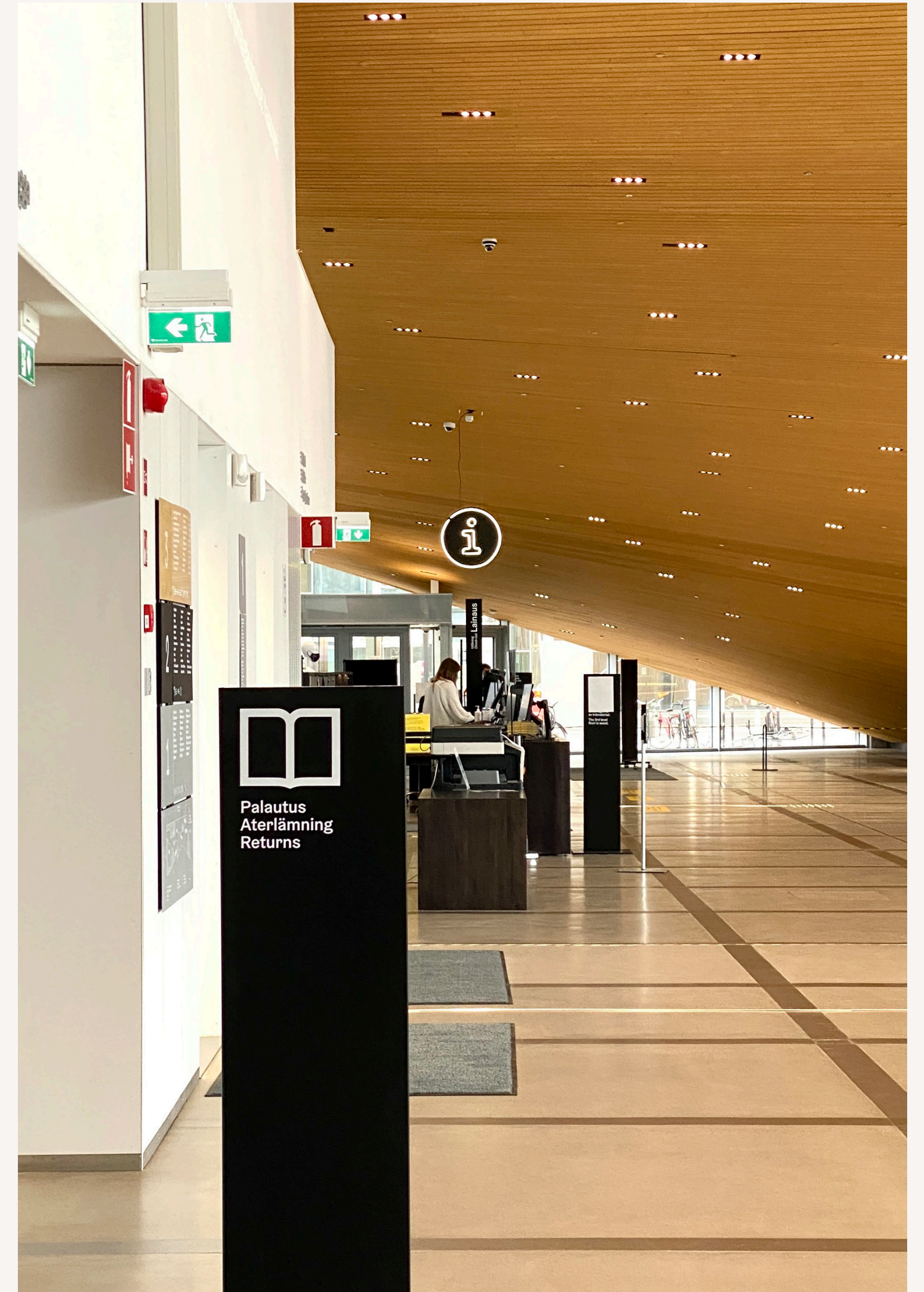
opasteet muodostavat kokonaisuuden, joka on rakennukselle uskollinen. Hyvänä esimerkkinä on paljon asiakaspalautetta saanut palautusautomaatin näkymättömyys, jonka korjaamiseksi suunniteltiin muiden opasteiden rinnalle sopiva neonputkivalaisin, joka hyväksyttiin arkkitehdin kautta ja se tulee korvaamaan olemassaolevan lattialla seisovan opasteen myöhemmin keväällä 2021 (kuva 8). Uusien opasteiden kohdalla kirjasto ottaa aina yhteyttä arkkitehtitoimistoon, jolloin se vaalii rakennuksen typotehtuurista kokonaisuutta. Oodi on ainutlaatuinen rakennus, joten se vaatii ainutlaatuista suunnittelua.

Kuva 6

Kuva 7

Kuva 8

3. TYPOGRAFIAN MERKITYS

3.1 Oikea ja ymmärrettävä kirjaintyyppi

3.2 Opasteet ja infografiikka

3.3 Kaupallinen typografia

Kuva 9

3. Typografian merkitys

Kuva 10

Typografian historia ulottuu kauas antiikin Roomaan ja Egyptiin, jossa varhaisimpien kirjoitusten tehtävä oli opastaa tai kertoa tarinoita. Egyptiläisten hieroglyfit (kuva 9) olivat enimmäkseen symboleja, mutta se toimi kirjoitettuna tietona. Roomassa rakennukset voitiin tunnistaa maamerkeiksi tai merkittäviksi kohteiksi muuten. Tämä kirjoitus (kuva 10) on ollut pohjana länsimaisten aakkosten kehittämisessä, jota ajassa kuvattiin rohkeaksi, selkeäksi ja vahvaksi – jo pelkästään näillä elementeillä valtavan imperiumin luominen on ollut mahdollista. (Gibson 2009, 75.)

Näin typografia on alkuperäisesti ollut luonnollinen osa arkkitehtuuria ja sen tehtävänä on aina ollut viestiä joltain. Urbanisissa ympäristöissä typografiaan törmää eri-

laisissa yhteyksissä: esimerkiksi opasteissa, logoissa, julisteissa, kirjoissa ja vaatteissa. Typografian käyttö tilassa on oma taiteenlajinsa, jossa nousee esiin sisustusarkkitehdin osaaminen. Ei ole yhdentekevää miten tekstiä sijoitetaan tilaan, vaan se vaatii erilaista ymmärrystä siitä, miten kaksiulotteinen typografia tuodaan osaksi kolmiulotteista maailmaa.

3.1 Oikea ja ymmärrettävä kirjaintyyppi

Kirjaintyyppin valinta ei ole yksiselitteinen asia. Oikean kirjaintyyppin löytämiseksi on otettava huomioon se, millaiseen asiayhteyteen se on tulossa – onko viestittävä asia vapaamuotoinen, asiallinen, juhlallinen vai jämäkkä. Tai millainen käyttötarkoitus kirjaintyyppillä on – onko se kartassa, tienvarsimerkissä, moniulotteisena tai pienempänä ravintolan menussa? Jokaiseen projektiin kirjaintyyppi valikoituu sen soveltuvuuden mukaan. (Gibson 2009, 77.)

Opasteisiin valittaessa kirjaintyyppin täytyy olla selkeä ja helppolukuinen. Eri kirjainten ja merkkien on erotuttava selkeästi toisistaan, jotta ne voidaan tunnistaa nopeasti ja oikein. Taiteen tohtori Markus Itkonen on suomalainen graafinen suunnittelija, joka on erikoistunut typografian kehittämiseen ja tutkimukseen. Itkonen (2019, 73) kertoo, että joihinkin kirjainmuotoihin liittyy erimielisyyksiä

siitä, onko gemenat vai versaalit helppo- tai vaikealukuisia suhteessa toisiinsa. Selvää kuitenkin on, että usein gemenoita on helpompi ja nopeampi lukea, koska pienaakkosten kirjaimet poikkeavat enemmän toisistaan niiden ylä- ja alapidennysten vuoksi ja niiden muoto vaihtelee useammin. Tällaista vaihtelua taas ei suuraakkosissa ole. (Itkonen 2019, 73.) Itkonen arvelee tutkimustuloksissa tottumuksen ohjaavan sitä, millaiset kirjasintyyppit koetaan miellyttäväiksi ja mitä luetaan helposti ja nopeasti. Voidaan siis päätellä, että myös yleisesti opasteissa käytettävä kirjasintyyli on esitetty gemenoina juuri sen nopean hahmottamisen vuoksi.

Kirjasinluettelon ollessa äärettömän laaja tänä päivänä, on erottelua tehty antiikva-groteski jaottelulla. Antiikva tulee latinan kielestä *antiquus* tarkoittaen vanhaa. Kirjai-

gemena

pienaakkonen

VERSAALI

suuraakkonen

Kuva 11

Kuva 12

met ovat päätteellisiä, joiden perässä on yleensä menneisyyden tekniikoista kirjaimen perään jäänyt päätte (kuva 11). Kirjaimen päätte on usein syntynyt taltan jäljestä tai kalligrafi-harjan pyyhkäisystä. Groteskit ovat päätteettömiä ja tasapaksuisia kirjaimia (kuva 12). Näihin kirjaimiin liitetään sans-päätte, joka tarkoittaa *ilman* ranskaksi viitaten päätteettömyyteen kirjaimessa. Lisäksi useiden kirjainperheiden tyypeissä on mukana myös roman (pysymuotoinen), italic (kursiivi) sekä oblique (kalteva). (Itkonen 2019, 12-13.)

Kirjainten auktoriteettiasemasta puhuttaessa keskustellaan usein myös siitä, miten kontrastierot ja kirjainperheiden sisällä toimivilla varianteilla saadaan lisää puhuttavaa asiaan. Kuvassa 13 ja 14 ilmenee hyvin, kuinka kontrastieroa voidaan tehdä materiaali- ja värivälinnoilla muuten ymmärrettävässä opasteessa. Kontrastieroista puhutaan lisää kappaleessa 5.3.

Kuva 13

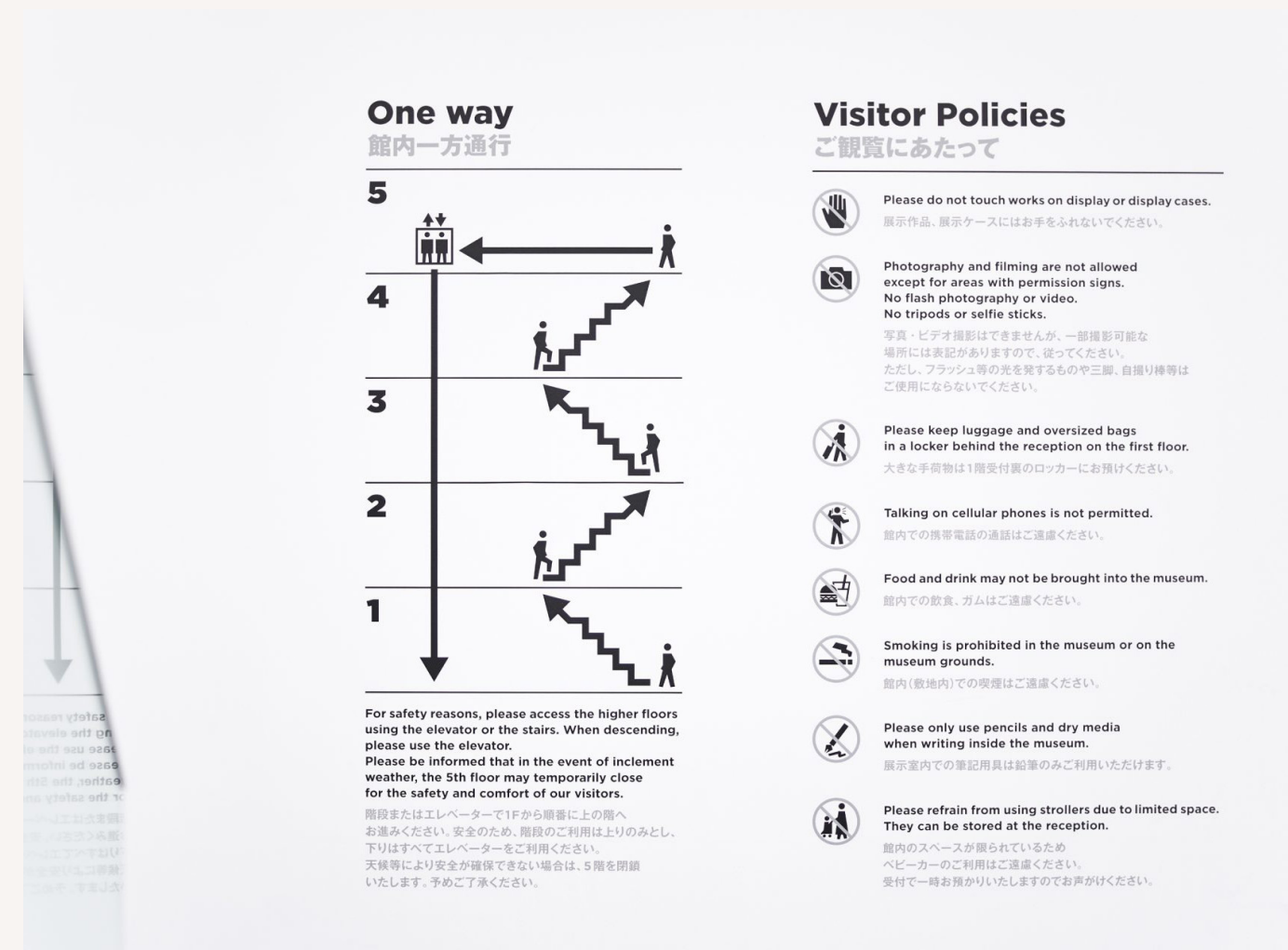
Kuva 14

nalla voidaan helposti tukea kuvallista esitystä, jolloin se tekee siitä vielä selkeämmän, mutta pysyy yksinkertaisena. Jotta helppolukuisuus säilyy, on hyvä toteuttaa neuvoa: vähemmän on enemmän. Infografiikalla saadaan myös kiinnostavuutta esitettävään asiaan. (Salminen 2020.)

3.2 Opasteet ja infografiikka

Infografiikka on kuvallinen esitys, jonka alle voidaan lukea esimerkiksi opasteiden kuvasymbolit, kuvalliset käyttöohjeet, tekniset piirustukset, aikajana ja diagrammit. Se on tehokas viestintäkeino silloin, kun asia on liian vaikea tai hankala sanottaa yksinkertaisesti. Polut ja kaaviot ovat opastettavalle helppolukuinen ja selkeä tapa opastaa tämä oikeaan paikkaan. (Heittola 2017.) Infografiikalla on useita lajeja, kuten tilastografiikka, informaatiografiikka, aikajana, prosessikuvaus, vertaileva, hierarkiografiikka, lista ja kartta (Salminen 2020).

Hyvän opasteen ja infografiikan rakenne on yksinkertainen ja lukujärjestys on helppoa hahmottaa. Esimerkiksi kuvassa 15 on yhdistetty sekä numeroilla että symboleilla sitä, miten kerrosten välillä liikutaan. Sanallisella kerron-

Kuva 15

Helsingin kaupunginkirjasto Oodissa on käytetty infografiikkaa erinomaisesti. Siellä infografiikkaa on sijoitettu sanallisen opastuksen yhteyteen (kuva 16), jolloin asiakkaan on helppoa edetä, kun sanallinen informaatio on tuettu piktogrammeihin karttaan. Kerroskohtainen materiaalivalinta viestii hyvin siitä, että kartta liittyy tiettyyn

Kuva 16

kerrokseen (kuva 16). Esimerkistä huomaa myös, miten yksinkertainen pohja on havainnollinen ja helppo ymmärtää.

3.3 Kaupallinen typografia

Kaupalliseen typografiaan liittyy oma maailmansa, jossa mukaan liittyy brändit, logot ja valomainokset (kuva 17). Kauppakeskuksissa visuaalinen vilinä on erilaista kuin kaupungin katukuvassa muuten. Koska kaupalliseen typografiaan liittyy vahvasti myymälät, tulee niiden tavoittaa asiakas jo rakennuksen ulkopuolelta. Typografia osana yritystoimintaa vaikuttaa merkittävästi yrityksen visuaaliseen ulosantiin, jolla voidaan kiinnittää asiakkaan huomio ja ohjata hänet tulemaan myymälään.

Myymälätilassa typografialla voidaan vaikuttaa myös palvelumuotoilullisesti ja ohjata asiakkaan reittejä kaupassa, pyrkien vaikuttamaan myös näillä tavoin asiakkaan ostokäyttäytymiseen. Koska typografiaa käytetään viestinnän välineenä, sitä voidaan käyttää puhevälimeinä asiakkaiden kanssa ja nostaa esiin asioita, mitkä vastaavat myymälän brändikuvaa (VMSD, 2016.)

4. IHMINEN TILASSA

4.1 Havaitseminen

4.2 Katseenseurantamenetelmä havainnoinnin tukena

4.3 Tarkkaavaisuus

4.4 Esteettömyys ja saavutettavuus

4. Ihminen tilassa

Mitä aivoissa tapahtuu, kun nähdään opasteita, symboleja ja infografiikkaa? Visuaalisen havainnon ensivaihe on, kun silmän reseptorisolut reagoivat valon säteisiin. Silmään ulottuva valoenergia muuttuu sähköisiksi purkauksiksi, jotka välittyvät impulsseina hermoneittejä pitkin aivoihin. Kun ihminen vastaanottaa aistiärsykeitä, hän valikoi ja käsittelee tietoa. Valikoitu tieto muodostaa muistiedustuksia, joista voi hyödyntää käsiteltyä tietoa oman toimintansa ohjauksessa. Mielen ja aivojen suhteeseen liittyy kognitiivinen psykologia, joka keskittyy erityisesti mielen sisäisten prosessien ja rakenteiden ymmärtämiseen. (Paavilainen 2020, 15.)

”Ihminen suunnittelee toimintaansa,
muodostaa sille tavoitteita
ja pyrkii niitä kohti.”
- Paavilainen, 2020

4.1 Havaitseminen

Tiedonkäsittelyn pohjana toimii havaitseminen - se on aktiivista toimintaa, jossa tietoa vastaanotetaan ympäristöstä aistien välityksellä (Paavilainen 2020, 106). Kuviossa 1 esitetään sanallisesti miten havainto prosessista syntyy. Opasteiden näkemisen ja kuulemisen suhteen ihmisen kuulo- ja näköaisti ovat tiedonkäsittelyn kannalta olennaisimmassa osassa. Tässä vaiheessa tilan opasteiden näkeminen ei ole ihmiselle yksityiskohtaista, vaan hän pyrkii muodostamaan havaintojen avulla tärkeimmän informaation. Tarkkaavaisuuden avulla tilasta saatu informaatio otetaan tarkempaan käsittelyyn.

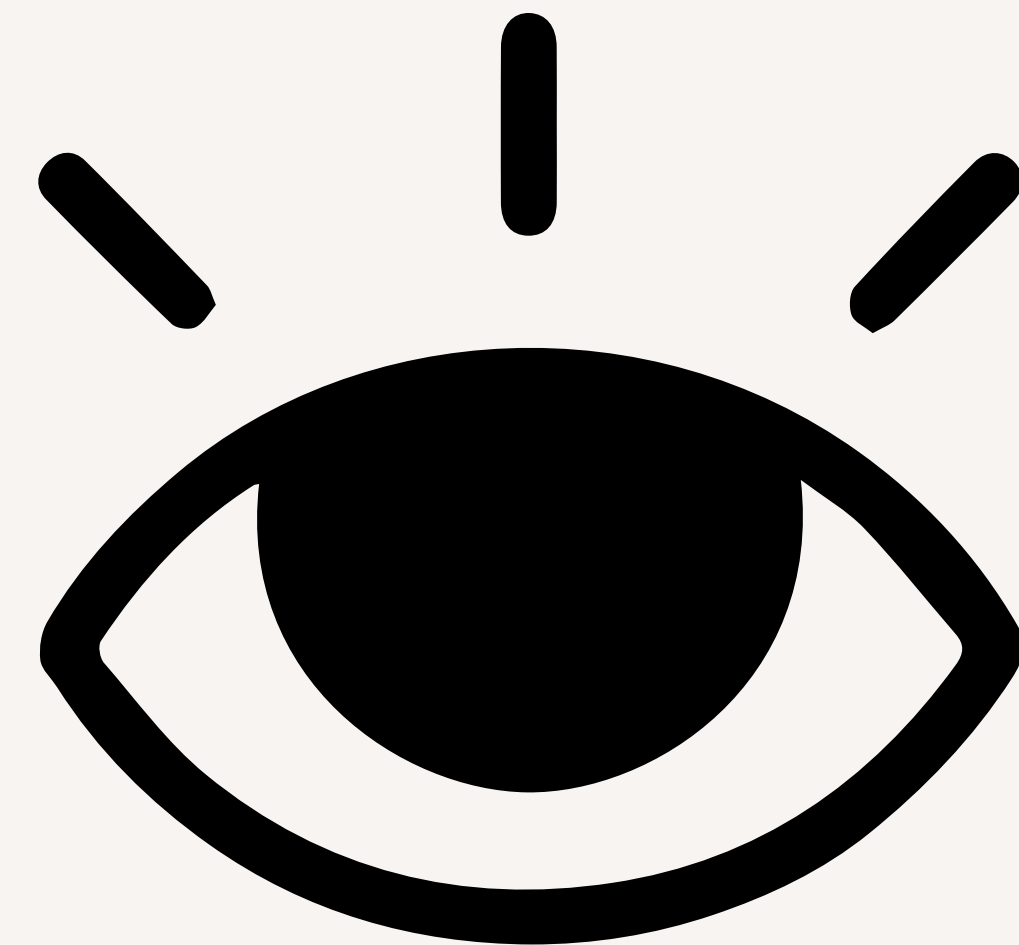
Paavilainen (2020, 107) kertoo paikkakoodauksesta, jossa aistielimistä aivoihin johtavat hermoradat välittävät omantyyppisistään ärsykkeistä tietoa, esimerkiksi silmästä lähtevän hermoradan kautta tulevat hermoimpulssit

tulkitaan aivoissa aina valoksi. Aivoissa on aistitiedon käsittelylle kaksi ominaista pääperiaatetta, hierarkkisuus sekä rinnakkaisuus. On otettava huomioon, että todellisuudessa nämä ovat paljon monimutkaisempia prosesseja, mutta tässä ne ovat esitetty yksinkertaistaen.

Hierarkkisuuudessa tiedonkäsittely tapahtuu aivoissa monissa toisiaan seuraavissa vaiheissa. Kuviossa 2 on esitetty, miten hierarkkisuuudessa ensimmäisenä tasona on aistielin. Sieltä tieto etenee väliaivoissa sijaitsevaan talamukseen, joka on hyvin tärkeä näkö- ja kuuloaistin tiedonkäsittelyn välitasema. Sieltä tieto menee primaarille näköalueelle ja siitä sekundaariselle näköalueelle, josta lopuksi assosiaatioalueelle. Alemmiltä tasoilta ylemmille tasoille siirryttäessä käsitellään yhä monimutkaisempia ärsykepiirteitä.

Rinnakkaisuus taas tarkoittaa yksinkertaistaen sitä, että seuraavien vaiheiden sijasta tiedonkäsittely tapahtuu samanaikaisesti eri aivoalueilla. Ilmiötä Paavilainen (2020 110) selittää, että aivot noudattavat aistitiedon käsittelyssä eräänlaista hajota ja hallitse-tekniikkaa, joka näkyy erityisesti näköjärjestelmässä, jossa näkömaailma hajotetaan peruspiirteisiinsä kuten muotoihin, väreihin ja liikkeeseen. Eri aivoalueet ovat erikoistuneet käsittelemään näitä peruspiirteitä, jonka jälkeen tieto summataan lopulliseksi havaintokokemukseksi.

Lopullinen havaintokokemus syntyy kuitenkin monien aivoalueiden yhteistoiminnan tuloksena, jolloin eri aisteista tulevaa tietoa yhdistetään toisiinsa sekä muistiin tallennettuun tietoon. Loppujen lopuksi tarkemman ja yksityiskohtaisemman tiedon saavuttamiseksi tarvitsemme tarkkaavaisuutta, jolla voidaan tehostaa halutun muotoisten tai väristen ärsykkeiden käsittelyä. Tarkkaavaisuutta käsitellään kappaleessa 4.3.

Kuva 18

Havainnon syntyminen aivoissa

Rinnakkaisuus

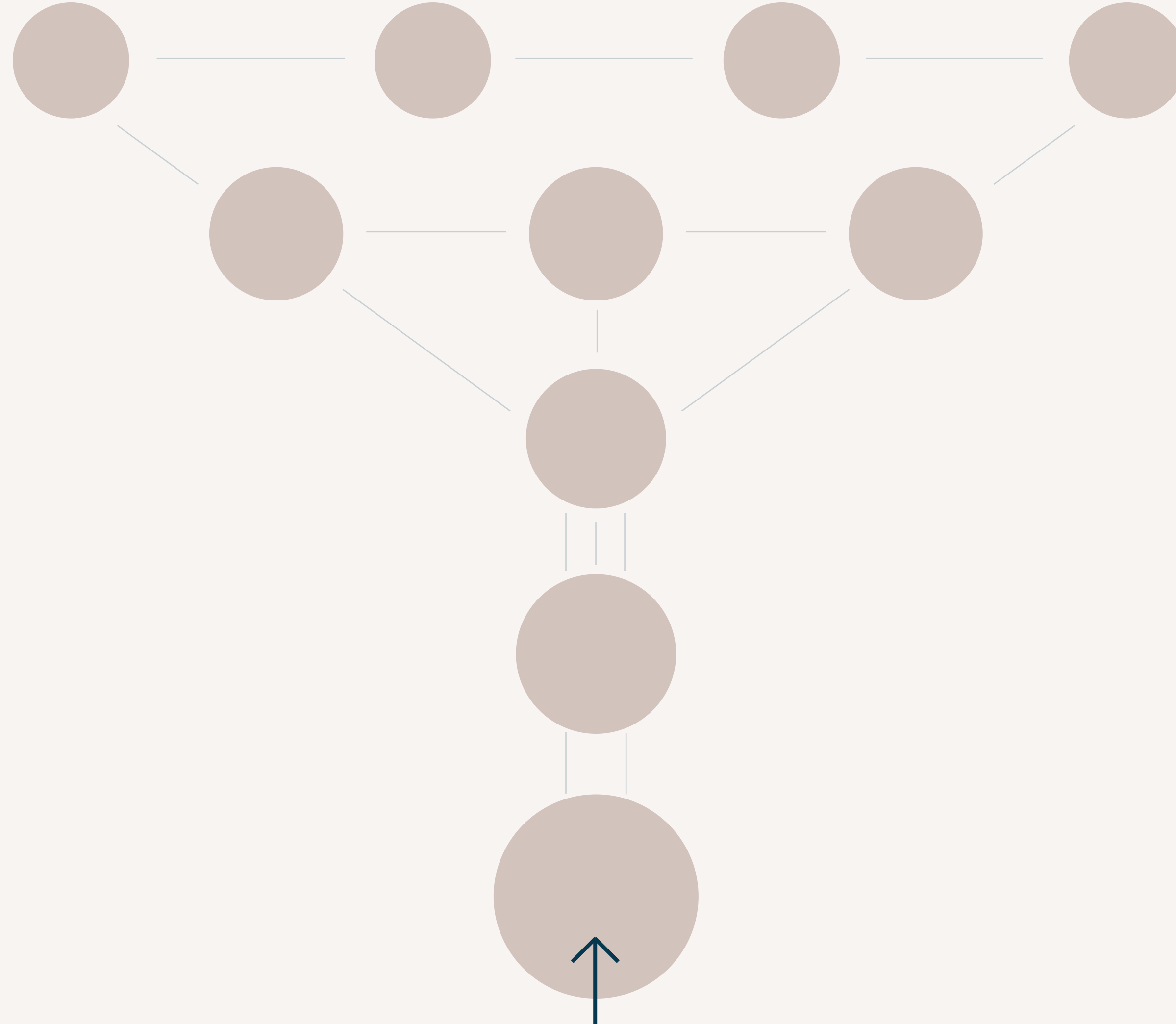
Assosiaatioalueet

Sekundaariset
sensoriset alueet

Primaari
sensorinen alue

Talamus

Aistielin

Hierarkisuus

4.2 Katseenseurantamenetelmä havainnoinnin tukena

Havainnoinnin tueksi on kehitetty katseenseurantamenetelmä, josta voidaan saada sellaista tietoa mitä käyttäjä ei välttämättä ole osannut kertoa jälkeinpäin. Yhdistämällä kognitiotieteitä, neurologiaa, psykologiaa, myyntiä ja markkinointia sekä ihmisen ja koneen välisen vuorovaikutuksen tutkimusta saadaan menetelmä, jota kutsutaan katseenseurannaksi. Katseenseurantamenetelmässä voidaan tutkia käyttäjän katsepolkua siten, että käyttäjän katsoessa jonnekin suuntaan, hän havaitsee jotain sellaista mihin hänen mielenkiintonsa kohdistuu. (Hyökki 2011.)

Katseenseurantamenetelmästä saadaan käyttäjätietoa, jossa tarkentuu se, että tuote tai palvelu on suunniteltu kyseiselle käyttäjälle (Hyysalo 2009, 19). Tilasuunnitte-

lussa käyttäjätieto saadaan, kun tunnetaan tilan käyttäjät, tilan käyttötarkoitus, konteksti ja ympäristö. Käyttäjätiedon näkökulmasta on siis oleellista, että itse käyttäjä nähdään suunnittelun kannalta voimavarana.

Kuva 19

Koska ihmisen aivot eivät pysty prosessoimaan kaikkea kerättyä tietoa mitä ympäristöstä saa, suodattaa hän tietoa valikoiden silmillään. Tämän hyödyntämiseksi on kehitelty erilaisia kameroita, jotka kiinnitetään esimerkiksi lippalakkiin (kuva 19) ja näitä myös Satu Hyökki hyödynsi tutkimuksessaan, joka liittyi katseenseurantaan. Seurattavan selkään laitettiin reppu, jossa oli tietokone joka tallensi visuaalista dataa katsepolusta jota myöhemmin pystyttiin tarkastelemaan yhdessä seurattavan kans-

sa. Hyökkin tutkimus oli kolmivaiheinen, jotta siitä saatiin mahdollisimman laaja ja kattava, hyödyntäen muitakin tutkimusmenetelmiä, kuten havainnointia, haastatteluita, ääneen ajattelua sekä työpajoja. Pohjustukseksi hän kertoo, että tutkimuksen lähtökohdista oli tärkeää, että osallistujat ovat käyttäjiä, jotka eivät etukäteen tienneet tutkimuksen kohdetta eivätkä sen tarkoitusta. Lopuksi Hyökki kertoo, että tutkimuksesta kerättyä katseenseuranta-aineistoa voisi hyödyntää inspiraation lähteenä suunnittelijalle ja se voisi toimia suunnittelijan ja käyttäjän välisessä dialogissa.

Tila- ja opastesuunnittelussa tätä tutkimusmenetelmää voisi hyvin hyödyntää myös hankkeen alkuvaiheessa, kun suunniteltavasta tilasta on saatu 3D-mallinnuksia. Virtuaalimaailmassa käyttäjän katsepolkua päästäisiin tutkimaan tärkeään aikaan, jotta merkittäviä kehityksiä ja muutoksia voitaisiin tehdä ajoissa. Katseenseurantamenetelmien hyödyntämistä virtuaalimaailmassa tutkitaan ja kehitetään.

Immersiivinen kokemus kehittää 3D-maailmaa siten, että tulevaisuuden suunnittelussa ratkaisumalleja haetaan reaaliaikaisesti. Näin katseenseurantaa analysoimalla voidaan visioida muutoksia ajoissa. (Sitowise.) Miksei näitäkin voisi siis arkipäiväistä osana tilasuunnitteluprosessia?

4.3 Tarkkaavaisuus

Kaikkea havaintotietoa ei käsitellä perusteellisesti, vaikka aistit toimisivatkin normaalisti. Saamme aistien välityksellä valtavan määrän tietoa joka hetki, mutta emme pysty käsittelemään sitä kaikkea tietoa samanaikaisesti. Tarkkaavaisuuden avulla ihminen pystyy kuitenkin poimimaan tietotulvasta sen hetken toiminnan kannalta tärkeimmän tiedon tarkempaan käsittelyyn. (Paavilainen 2020, 144.)

Paavilainen (2020, 145-146) jakaa tarkkaavaisuuden kirjassaan viiteen alaosaan: näkyvä, kätkeyty, valikoiva, jakautunut sekä tahaton tarkkaavaisuus. Näkyvässä tarkkaavaisuudessa on kyse siitä, kun havainnoijan katse on suunnattu suoraan tarkasteltavaan kohteeseen, kuten vaikka opasteeseen. Kätkeytyssä tarkkaavaisuudessa on

kyse siitä, että havainnoija katsoo nimellisesti johonkin kohteeseen, kuten vaikka opasteeseen, mutta samalla keskittyy kuuntelemaan ääniopasteita. Valikoivasta tarkkaavaisuudesta Paavilainen mainitsee esimerkiksi tilanteen, jossa se ilmenee hyvin: jos ravintolassa asiakkaana ollessa keskittyykin viereisen pöydän keskusteluun, kärsii oman pöydän keskustelu siten, että moni asia saattaa mennä ohi. Mikäli kuitenkin molempiin pystyy ilman kiusallisia tilanteita keskittymään, on tällöin kyse jaetusta tarkkaavaisuudesta. Valikoivassa ja jaetussa tarkkaavaisuudessa on kyse ihmisen itse ohjaamasta sisäsyntyisestä tarkkaavaisuudesta, jossa tarkkaavaisuus kohdistetaan tahdonalaisesti haluttuun kohteeseen. Tahattomassa tarkkaavaisuudessa taas on kyse siitä, kuinka ympäristön ärsykkeet voivat muuttaa huomion suuntaa äkillisesti. Esimerkiksi yllättävät äänet tai äkilliset valomuutokset saavat huomion siirtymään muualle.

Jaettu tarkkaavaisuus voidaan liittää myös opasteiden näkemiseen ja niihin huomion kiinnittäminen tilanteessa, jossa on muitakin meneillään olevia asioita. Esimerkiksi kauppakeskuksen asiakas, jolla on mukanaan lastenvaunut tai hänellä on kädessään puhelin tai hän kuuntelee musiikkia ja on keskittynyt aivan johonkin muuhun asiaan.

Tarkkaavaisuuden voimakas kohdistaminen tiettyyn kohteeseen voi tehdä sen, että muita samalla hetkellä tapahtuvia asioita ei huomioi lainkaan. Katseen suunta ei ole välttämättä kuitenkaan sama kuin näkö tarkkaavaisuuden suunta, sillä vaikka kauppakeskusasiakas pitäisi päänsä paikallaan, voi hän kohdistaa tarkkaavaisuutensa eri kohtiin näkökenttää. Tällöin on kyse spatiaalisesta tarkkaavaisuudesta – se on sekä näkö- että kuulojärjestelmässä herkintä ja nopeinta tarkkaavaisuutta. (Paavilainen 2020, 154-156.)

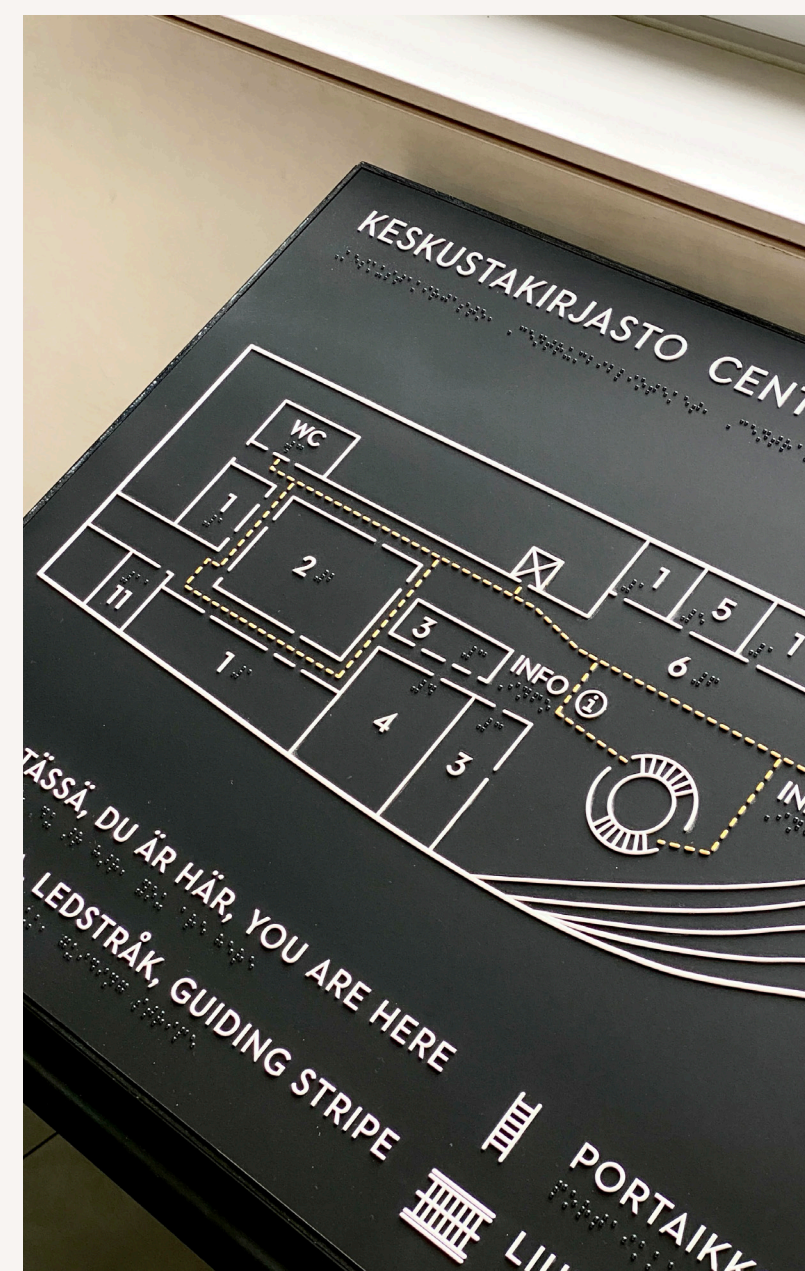
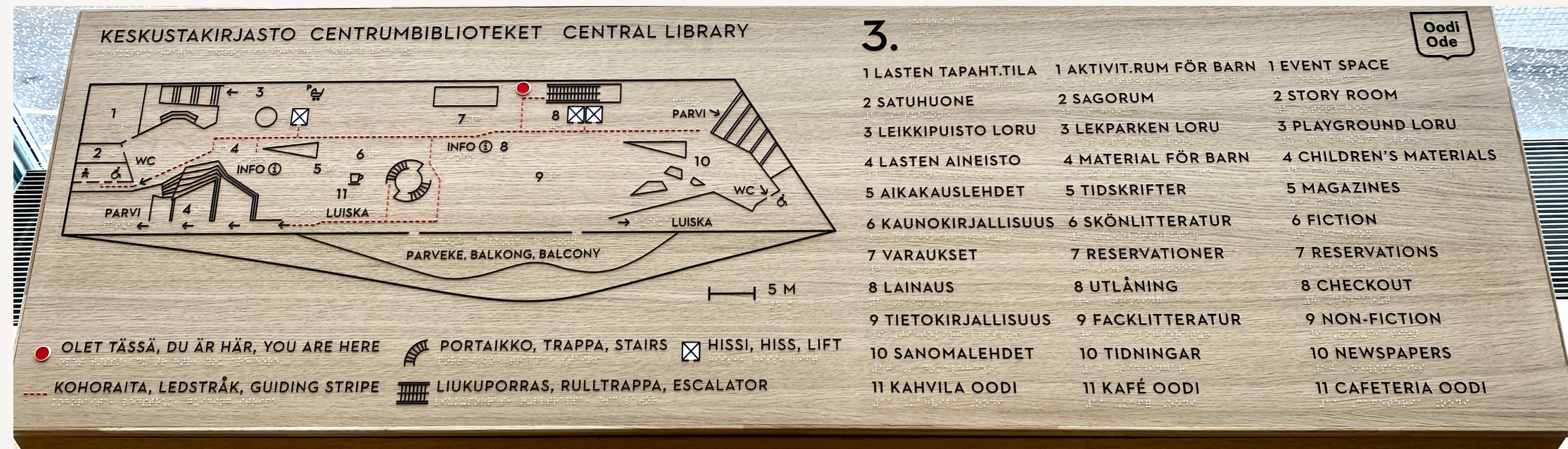
Kuva 20

4.4 Esteettömyys ja saavutettavuus

Esteettömyys on hyvin tärkeä osa opastesuunnittelua. Helposti saavutettava opaste on tasa-arvoinen, yhteneväinen ja looginen tilan suhteen.

Invalidiliiton opaste-ohjeistuksessa kerrotaan, että opasteissa on suositettava vahvoja tummuuskontrasteja ja niiden tulisi sisältää kohokuvioituja merkintöjä. Esimerkiksi Oodin kolmannen kerroksen aineistokartta (kuva 21) on sisällytetty näkörajoitteisille sopivaan kohokuvioiseen infografiikkaan, joka tällöin palvelee mahdollisimman laajaa joukkoa. Opasteet eivät ole irrallisia kokonaisuuksia, vaan muodostavat yhdessä kokonaisuuden (kuva 22 ja 23).

Oodin rautatieaseman puoleisella sisäänkäynnillä on myös näkörajoitteisille opastava äänimerkkilaite (kuva 24), joka viestii oikeasta sisäänkäynnistä ja ohjaa tällä tavalla kävijän sisään.

Kuva 22

Kuva 23

Kuva 24

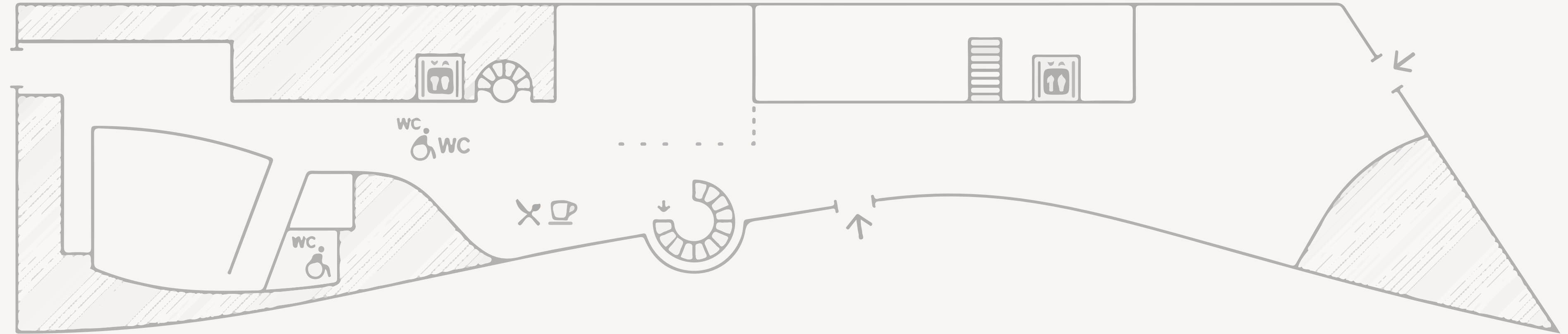
5. *OPASTESUUNNITTELU*

5.1 Tekstin koko ja sijoittaminen tilaan

5.2 Symbolit tekstin tukena

5.3 Kontrastit ja materiaalit

5. Opastesuunnittelu

Kuva 25

Opasteiden suunnittelu alkaa tilan kokonaisvaltaisella hahmottamisella (kuva 25). Opastesuunnittelussa aikansa pioneeri, suunnittelija David Gibson (2009, 57-63) kertoo kirjassaan *Wayfinding design* kuinka arkkitehtisuunnitelmiin lisätään opasteiden mahdolliset paikat. Sijoittamisen pohjana on käytetty analyysiä siitä, mitkä ovat tilan saapumis-, lähtö- ja päätöksentekopisteet. Ennen kuin opasteita tarkemmin tehdään, luodaan prosessin sujuuden vuoksi raakaversioita opasteista, joita on helppo esittää asiakkaalle ymmärrettävässä muodossa ja selittää miten opastejärjestelmä kokonaisuudessaan toimii.

Tämän jälkeen pohjapiirustukseen lisätään opasteet ja niille luodaan oma tietokanta. Koodausjärjestelmän avulla merkittyihin paikkoihin sisällytetään sana tai lau-

se, jonka tarkoitus on viestiä mihin kyseinen opaste johdattaa. Hyvä opastesuunnittelija suunnittelee huolellisesti opasteiden järjestyksen ja sisällyttää ymmärrettäviä viestejä opasteisiin niin, että ne ovat helppolukuisia ja johdattavat oikein. Opasteiden sijainti voi tässä vaiheessa olla suurpiirteinen, kun rakennus ei vielä ole yksityiskohmainen tai opasteen sijainti on epävarma. Tätä vaihetta usein kutsutaan alustavaksi ohjelmoinniksi.

Opastesuunnittelussa tärkeimmät kysymykset ovat: mihin ihmiset ovat menossa, missä he tarvitsevat opasteen tietoa sekä auttavatko sanalliset viestit heitä parhaiten? Joissakin tapauksissa symbolien merkitys nousee merkittävämpään osaan – monikulttuurisessa ympäristössä, kuten lentokentällä, on usein yksinkertaisempaa opastaa

symbolein. Se on tasa-arvoinen tapa opastaa ja antaa viesti siitä, että kaikki ovat tilaan tasapuolisesti tervetulleita. Onnistunut opastesuunnittelu on sellainen, jossa opaste sulautuu luonnollisesti osaksi arkkitehtuuria opastaen asiakkaan sujuvasti haluamaansa paikkaan. Tähän lopputulokseen suunnittelija on ottanut huomioon edellä mainittujen lisäksi oikean kirjasintyyppin, sen mittasuhteet tilassa, oikeat värit, sopivat muodot ja tilaan ja opasteeseen sopivat materiaalit (Gibson 2009, 75).

5.1 Tekstin koko ja sijoittaminen tilaan

Suunnittelijan perustyökaluun kuuluu 28 kirjainta, kymmenen numeroa, välimerkit ja korostusmerkit kielestä riippuen. Kirjaintyyppiä valittaessa suunnittelijan on otettava huomioon se, millaiseen kohteeseen se tulee ja sopiiko se kontekstiin. Gibsonin (2009, 75) mukaan suunnittelijan on kehitettävä itselleen entistä tarkempi kyky hahmottaa muodon ja funktion välisten kysymysten tasapainottamiseksi, koska kirjaintyyppejä on jo tuhansia erilaisia.

Kirjainperheillä on erilaisia persoonallisuuksia ja ne voidaan yhdistää tiettyihin assosiaatioihin. Tällöin suunnittelijan on harkittava kuinka sitä käytetään - sopivan ja kommunikoivan kirjaintyyppin löytämiseksi vaaditaan ymmärrystä ja taitoa hahmottaa projektin typografiset

vaatimukset. Suunnittelijan tavoitteena on suunnitella opasteista luettavia, jotta opasteen monipuolinen sisältö ei näyttäisi sekavalta tai kaoottiselta. (Gibson 2009, 82.)

Gibson (2009, 82) jakaa tekstin koon karkeasti neljään kategoriaan: lukeminen, kävely, ajaminen ja ympäristö – mitä kauempana opaste on katselijasta, sitä suurempi opasteen täytyy olla. Näitä kaikkia jaotteluita voidaan soveltaa myös tilasuunnittelussa (kuva 26). On aivan eri asia suunnitella tekstiä tietokoneen ruudulle sopivaksi, kuin vaikka isoon parkkihalliin tai ostoskeskukseen. Haastattelussa tilagraafikko kertoi, että mittasuhteet tilassa yllättävät aina, joten hän näki parhaaksi aina päästä mukaan kohdekäynnille ja tehdä isoille papereille 1:1 suhteessa opastepohjat. Tällöin niitä voi tutkia ja todeta paikan

Kuva 26

päällä sopiviksi tai epäsopiviksi ja näin ollen tehdä ajoissa muutoksia tekstin kokoon tai sijoittamiseen. Sijoittelussa otetaan huomioon opasteen korkeus ja kontrasti. Opasteiden suunnittelulle on oma rakennustietokortti, joka toimii ohjenuorana suunnittelijalle sijoittamisessa.

Toyama Prefectural Museum of Art and Design taidemuseon vuonna 2019 kuratoima ”Where am I: The art and design of signage”-taidenäyttely pohti opasteiden

Kuva 27

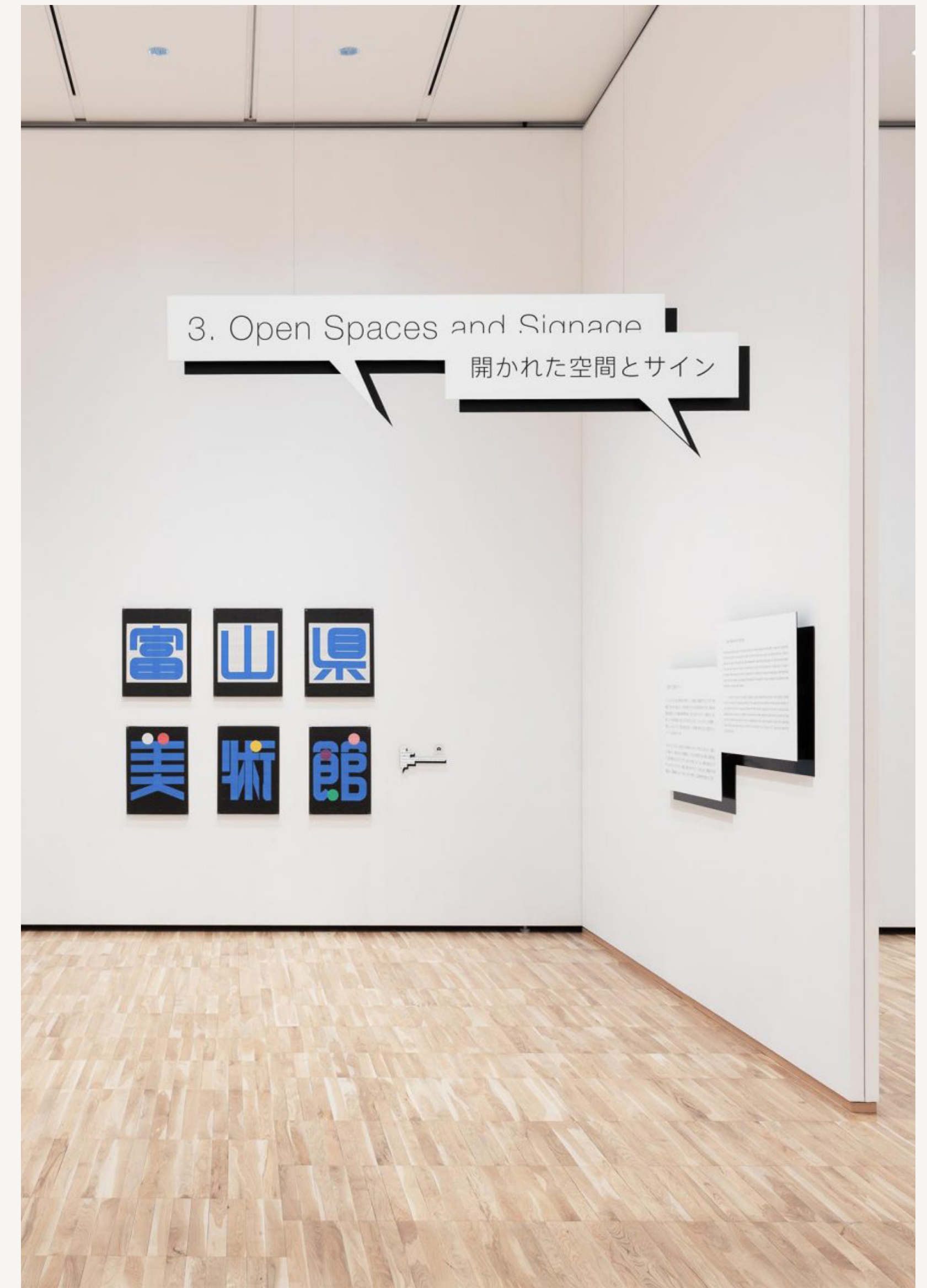
asettelun ja erilaisten merkintätapojen vaikutusta taiteen ja muotoilun näkökulmien kautta. Näyttelyssä on haluttu nostaa opasteiden taiteellista, mutta myös käytännöllistä puolta. Opasteet on korvattu kysyvillä huomioilla, opasteiden luonnollisella paikalla. Halu kyseenalaistaa ja havainnollistaa huomioilla on ollut näyttelyn perus-

tarkoitus, koska usein opasteet ovat kulkijalle hyvin tiedostamattomia asioita. Näyttelyn takana on japanilaisia huippugraafikoita, taiteilijoita ja opastesuunnittelijoita. Kuvat 27, 28, 29 ja 30 ovat kyseisestä näyttelystä ja näistä näkyy kuinka museovierailijaa herätellään ajattelemaan opasteita ja niiden ohjaavaa tarkoitusta.

Kuva 28

Kuva 29

Kuva 30

5.2 Symbolit tekstin tukena

Symbolit ovat tehokas graafinen työkalu, joka tukee sanojen työtä opasteissa. Monta asiaa voidaan ilmaista tehokkaammin symbolein ja ohjata asiakas niiden avulla oikeaan paikkaan nopeasti. Symbolien kieli on myös universaali, jolloin yhä laajempi ihmisjoukko ymmärtää niiden tarkoituksen. Symbolit tarjoavat lyhyen kuvauksen paikasta, palvelusta tai toiminnasta. (Gibson 2009, 97.)

Koska symbolit perustuvat sopimuksiin, niille on olemassa jo raamit valmiiksi. Monet vakiintuneet symbolit toimivat vuodesta toiseen opastesuunnittelun pohjalla, kuten esimerkiksi wc-symbolit (kuva 31). Alueelliset ja kulttuurilliset erot luovat laajan valikoiman erilaisia kuvia, mutta perimmäinen tarkoitus on sama. Tilassa symboleja voi hyödyntää, kun halutaan saada vaihtelevuutta typografiaan. Kuvissa 32, 33 ja 34 on esimerkkejä siitä, miten Oodissa symbolien avulla tuetaan nopeaa opastamista. Symboli on monipuolinen ja tasa-arvoinen ilmaisukeino tilassa.

Kuva 32

Kuva 31

Kuva 33

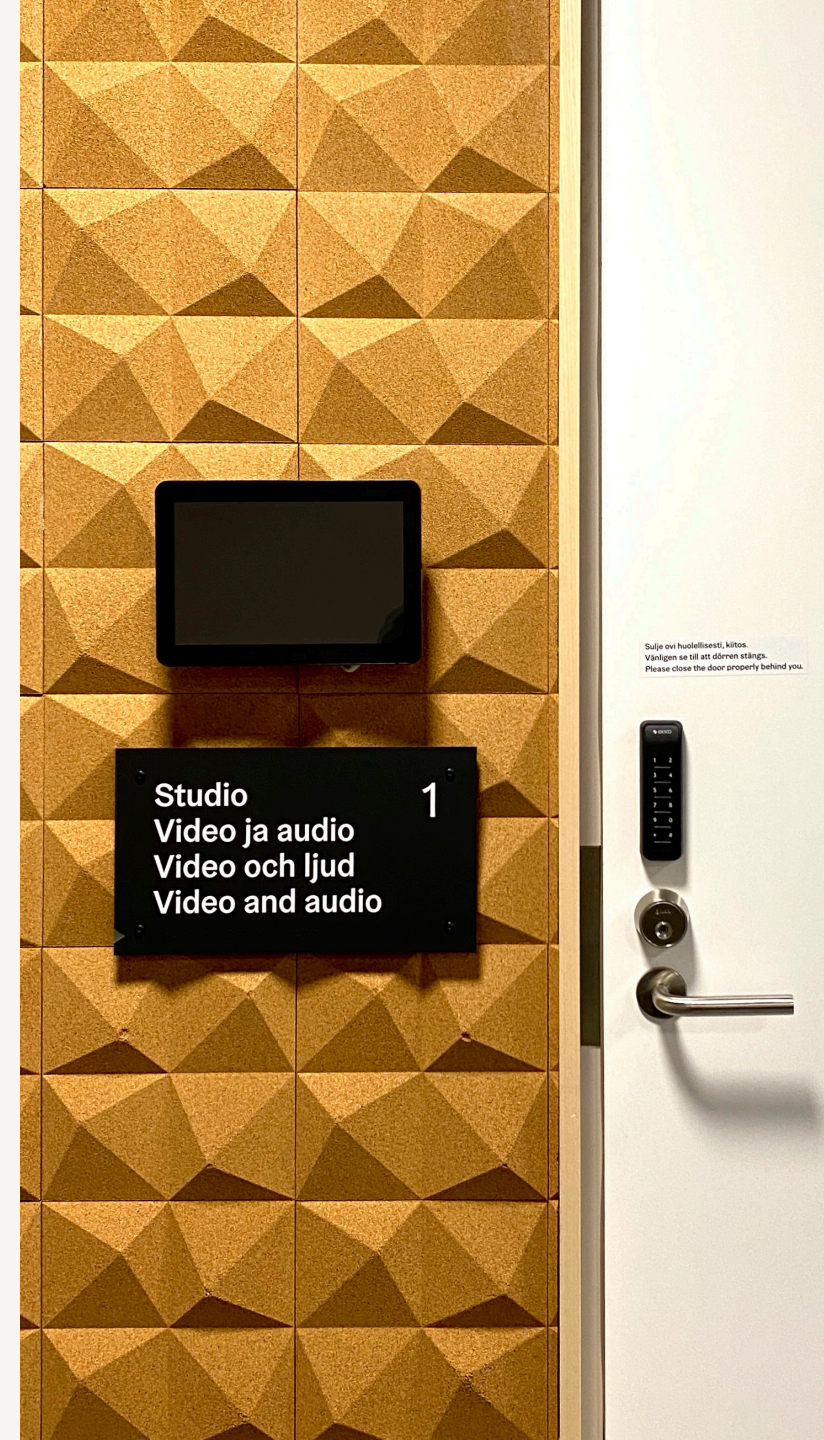
Kuva 34

5.3 Kontrastit ja materiaalit

Kontrastit opasteissa ja tilatypografiassa ovat tärkeitä sekä esteettömyyden että helposti saavutettavuuden kannalta. Kontrastin avulla materiaalit erotetaan toisistaan niin, että ne näkyvät pidemmälle ja niitä on helppo ymmärtää – se tukee viestittävää asiaa. Ne myös auttavat hahmottamaan tilaa paremmin.

Kontrastieroja voi tehdä monella tapaa muun muassa värien ja eri materiaalien kanssa. Vieressä on esimerkkejä, josta näkyy hyvin se, että hyvä kontrasti parantaa tekstin luettavuutta. Heikko kontrasti häiritsee tekstin tai esitettävän asian viestiä ja saattaa väsyttää lukijan niin, että viestittävä asia jää epähuomioon.

Oodissa kontrastieroja oli paljon kerrosten 2 ja 3 opasteissa (kuva 35), mutta 1. kerroksen opasteet eivät noudat-

Kuva 35

Kuva 36

taneet yleisiä kontrastiohjeistuksia (kuva 36). Rosteripohjalle tehty opaste ei tietyssä kulmassa näkynyt kirjaston vierailijalle, eikä tällöin ole opasteena ihanteellinen. Toisaalta kirjaston henkilökunnalta kävi ilmi, ettei toistaiseksi asiakaspalautteissa ole tullut vastaan kyseistä asiaa, eikä vierailijat ole häiriintyneet opasteesta.

kontrastit

vahva

kontrastit

heikko

kontrastit

vahva

kontrastit

vahva

kontrastit

heikko

6. LOPPUTULOKSET

6.1 Kaksiulotteisesta kolmiulotteiseen

6.2 Arviointi

6.1 Kaksiulotteisesta kolmiulotteiseen

Sisustusarkkitehdin rooli opastesuunnittelussa on merkittävä, sillä ammatti on erikoistunut nimenomaan sisätilojen suunnitteluun. Sisustusarkkitehti jatkaa arkkitehdin työtä ja parhaimmassa tapauksessa jatkaa sitä graafikon kanssa yhdessä eteenpäin typografisten asioiden ja opasteiden osalta. Graafikon työ tapahtuu pitkälti kaksiulotteisena, jolloin tilaan tuotavia opasteita ja typografiaa sekä niiden kokoa ja asettelua on hankalaa hahmottaa, ellei ole tietämystä tai kykyä hahmottaa kolmiulotteista tilaa. Tässä kohtaa sisustusarkkitehdin rooli kasvaa ja hän on oikea henkilö viemään opastesuunnittelua merkittävästi eteenpäin. Tilagraafikko Terhi Isokuorti kertoo, että opasteita suunnitellessaan hän kaipaa rinnalleen sisustusarkkitehtiä, jonka kanssa hän voi käydä läpi muun muassa tilan kokonaiskonseptia, materiaali- ja värimaailmaa ja laatutasoa. Toiveena olisi, että mahdollisimman aikaisin,

varsinkin pidemmissä projekteissa, opastejärjestelmän tai niiden visuaaliseen ilmeeseen suunnitteluun otettaisiin kaikki sen suunnitteluun liittyvät tekijät mukaan ajoissa.

Opastejärjestelmän suunnitteleminen vaatii isomman suunnittelumäärän, koska useimmiten on kyse laajemmasta opastekokonaisuudesta. Tällöin hankkeen alkupuolella on luontevaa, että graafikko, palvelumuotoilija, arkkitehti ja sisustusarkkitehti ovat samalla viivalla lähtökohtien suhteen. Jokainen tuo oman ammatillisen panostuksensa siinä miten rakennus ja tilat toimivat ja miten käyttäjäystävällinen se on loppukäyttäjälleen. Kuvio 3 havainnollistaa, millaisia tehtäviä jokaisella on ja miten opastesuunnittelun hyväksi rakentuminen vaatii monen ammattikunnan laajaa ymmärrystä tekstin tuomisesta tilaan. Tehtävät nivoituvat yhteen ja muodostavat selkeän kokonaisuuden.

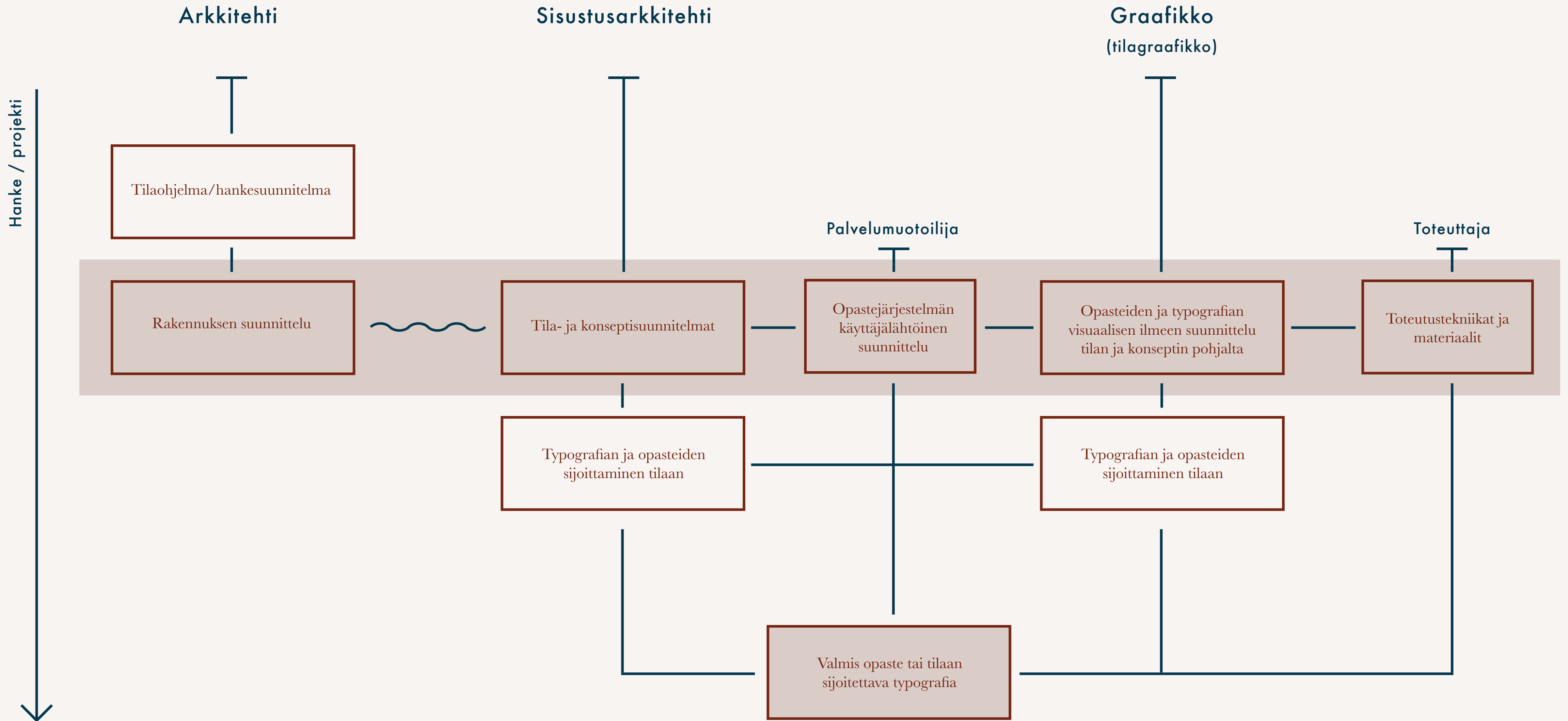
Isoksi ongelmaksi nousee myös aikataulut. Opastejärjestelmän luomisen sisällön saattaa määrittää joku muu kuin itse suunnittelija tai hankkeen luonteen paremmin ymmärtävä. Kaikki tämä vaikuttaa negatiivisesti projektin sujuvuuteen, jolloin yllätys on ikävä sekä asiakkaalle että itse suunnittelijalle – tästä vaihtoehdosta kärsivät kaikki.

Jotta lopputulos on typotehtonisesti ihanteellinen, se tarvitsee aktiivista vuorovaikutusta eri suunnittelijoiden välillä. Ei ole tavoiteltavaa, että kukaan varsinaisesti yksin

voisi luoda järjestelmää, jossa sekä typografia että arkkitehtuuri puhuvat samaa kieltä. Se vaatii käsittämättömän laajaa ja yksityiskohtaista ymmärrystä, johon suunnittelija ei ainakaan helposti kykene yksin.

Haastatteluissa nousi myös esiin uuden ei-vakiintuneen termin käyttö: tilagraafikko. Tämä oli viehättävä nimitys, sillä varmasti mainostoimistossa työskentelevällä graafikolla on merkittävästi erilainen työnkuva kuin muotoilualan yrityksessä toimivalla graafikolla. Tämä on tuonut suunnan opastesuunnittelun kehitykseen, jota raivaamassa ovat rohkeat suunnittelijat.

Tilasuunnittelijan näkökulmasta on kuitenkin äärettömän tärkeää ymmärtää tilaan sijoitettavaa typografiaa ja symboleja, missä tahansa muodossa. Tilan toiminnallisuuteen ja sen ymmärtämiseen liittyy voimakkaasti se, millaisiin kohtiin opasteet suunnitellaan ja miten ne asetuvat arkkitehtuuriin ja rakennuksen luonteeseen. Onnistunut opastaminen on tapahtunut, kun se tapahtuu alitajuisesti – havainnoimme näkemäämme ja toimimme muistipohjan perusteella niin, että tilassa toimiminen on helppoa ja vaivatonta. Kun opastejärjestelmä on looginen ja järjestelmällinen, käyttäjä osaa tarpeen mukaan myös etsiä mahdollisen neuvon tai vihjeen, mihin suuntaan hänen tulisi edetä.

6.2 Arviointi

Opinnäytteeni nostaa esiin opastesuunnittelun ajankoh-
taisena aiheena ja se on innostanut jatkamaan tutkimusta
aiheen parissa. Koen työni olevan kattava ja tasalaatui-
nen, aiheen rajaamisen vaikeuksista huolimatta. Näkö-
kulmien valinta mahdollisti monipuolisen, mutta tar-
peeksi intensiivisen infopakettin, joka voisi hyvin toimia
tilasuunnittelijan tukena suunnittelutyössä.

Opin oivaltamaan itsekin monta tärkeää suunnittelullista
asiaa, joiden avulla opastesuunnitteluprosessia voisi tila-
suunnittelijan näkökulmasta kehittää. Ylipäättään ajatus
joka syntyi prosessin aikana, että sisustusarkkitehti voi-
si toimia siltana kaksiulotteisen opastemaailman tuomi-
sesta kolmiulotteiseen maailmaan, on olennaista, sillä
ammattikunnallamme on kattavin ymmärrys sisätilojen

toiminnasta ja käytettävyydestä. On tärkeää tämänkin
opinnäytteen perusteella, että sisustusarkkitehti ymmär-
tää tilaan sijoitettavaa typografiaa.

Perehtymällä vieläkin syvemmin typotehtuuriin, haluan
kehittyä suunnittelijana ja siten nostaa opinnäytteessäni
käsittelemiä asioita enemmän esiin. Typografiasta vastaa
graafikko, arkkitehtuurista arkkitehti joten näiden ääri-
päiden yhdistämiseen tarvitaan molempia aihepiirejä ym-
märtävä sisustusarkkitehti, joka sitoo elementit sujuvasti
toisiinsa. Olisin halunnut tutkia vielä laajemmin erilaisia
rakennuksia ja perehtyä niiden suunnitteluprosesseihin;
onko opastesuunnittelu ollut määrätietoista arkkitehto-
niseen maailmaan integroimista vai onko se ollut sattui-
manvaraista sen suhteen, että ne ovat toimineet irrallaan
toisistaan ja täten näyttävät myös erillisiltä kokonaisuuk-
silta.

Perehdyttyäni Helsingin kaupunginkirjasto Oodin, opin
typotehtuurista enemmän kuin kuvittelin oppivani. Ha-
lusin painottaa typotehtuurin merkitystä ja Oodissa se
toteutuu äärimmäisen hyvin, vaikka itse kirjainperhe on
Helsingin oman visuaalisen ilmeen määrittämänä tullut
kirjastoon. Pystyin esittämään paljon onnistuneita rat-
kaisuja, mutta myös kyseenalaistamaan teorian pohjalta
muutamia toimintoja – tämä antaa tilaa ajatella ja ke-
hittää itsekin suunnittelijana asiaa ja miettiä korvaavia

vaihtoehtoja, vaikka korjaustoiveita niistä asioista ei ole
tähän mennessä tullut.

Olen kaiken kaikkiaan tyytyväinen opinnäytteeseen, vaika
käsiteltäviä asioita on vielä monia. Koen työni olevan
hyvä pohja jatkaa tutkimusta eteenpäin. Halu kehittää
näitä asioita on sen verran suuri, että haluaisin saada täs-
tä itselleni uran ja perehtyä siten asiaan vielä syvemmin.
Perehtyisin tarkemmin katseenseurantamenetelmän hyö-
dyntämiseen 3D-mallinnusvaiheessa ja ylipäättään suun-
nittelullisessa projektissa, jossa voitaisiin jo hyvin var-
haisessa vaiheessa tutkia VR-maailmassa muun muassa
opasteiden kokoa suhteessa tilan kokoon ja tehdä näin
muutoksia prosessin kulkuun.

Aihe on ajankohtainen ja tutkimustietoa löytyy vähän,
joten tarve jatkaa aiheen parissa on tarpeellista. Merki-
tyksellisten ja toimivien tilojen luominen on tärkeää ja
siksi tämä aihe on nostettava suuremmin esiin, koska se
kaipaa kehittämistä ja lisää tutkimusta. Kenties saan sen
äärellä tehdä vielä lisää töitä.

LÄHTEET

Lähteet

- Gibson**, D. 2009. The wayfinding handbook. New York: Princeton Architectural Press.
- Heittola**, T. 2.6.2017. Infografiikka viestinnässä – visualisoi monimutkaiset kokonaisuudet. Verkkoartikkeli. Viitattu 16.4.2021. Saatavissa: <https://www.reco.fi/infografiikka-viestinnassa-visualisoi-monimutkaiset-kokonaisuudet/>
- Hyysalo**, S. 2009. Käyttäjä tuotekehityksessä *Tieto, tutkimus, menetelmät*. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu B 97. Viitattu 25.3.2021. PDF Saatavissa: <https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/11826/isbn9789515583017.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hyökki**, S. 2011. Visual Eye Tracking Data as Medium in User Dialogue - Service Design's Perspective. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. PDF Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/31096/Hyokki_Satu.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Invalidiliitto**. Opasteet. Viitattu 5.3.2021. Saatavissa: <https://www.invalidiliitto.fi/opasteet>
- Itkonen**, M. 2019. Typografian käsikirja. 5. tarkistettu painos. Helsinki: Typoteekki.
- Paavilainen**, P. 2020. Toimivat aivot, kognitiivisen neurotieteen perusteita. 2. uudistettu painos. Helsinki: Edita.
- Salminen**, J. 2020. Mitä on hyvä infografiikka?. Verkkoartikkeli. Viitattu 3.3.2021. Saatavissa: <https://www.muotoilutoimistopolku.fi/post/mit%C3%A4-on-hyv%C3%A4-infografiikka>
- Sitowise**. Viitattu 2.2.2021. Saatavissa: <https://www.sitowise.com/fi/digitaaliset-palvelut/tuoteratkaisut/virtuaaliymparisto-aura>

Smith, V. 21.3.2006. Architecture and type: A Modern Marriage. Verkkoartikkeli. Viitattu 25.3.2021. Saatavissa: <http://www.aiga.org/architecture-and-type-a-modernmarriage/>

Tieteen termipankki Viitattu 7.4.2021. Semiotiikka:symboli. Saatavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Semiotiikka:symboli>.

Tsimourgagkas, C. 2014. Typotecture: Histories, Theories and Digital Futures of Typographic Elements in Architectural Design. Väitöskirja. Royal College of Art. Lontoo. PDF Saatavissa: http://researchonline.rca.ac.uk/1658/1/Typotecture_electronicpublication.pdf

VMSD. 19.10.2016. Branding: How to use typography your retail store design. Verkkoartikkeli. Viitattu 10.4.2021. Saatavissa: <https://vmsd.com/branding-how-use-typography-your-retail-store-design/>

Suulliset lähteet

Isokuortti, T. 2021. Graafinen suunnittelija. Haastattelu 26.3.2021.

Helsingin keskustakirjasto Oodin henkilökunta, kierroksen yhteydessä. 30.3.2021.

- KUVA 1** **POP & PAC STUDIO.** Viitattu 10.4.2021. Saatavissa: https://www.behance.net/gallery/75655513/Mob-Camberwell?tracking_source=for_you_published
- KUVA 2** **WATANABE, O.** Viitattu 11.4.2021. Saatavissa: <https://irobe.ndc.co.jp/work/kmma/>
- KUVA 3** Viitattu 30.3.2021. Saatavissa: <https://famouspsychicmediums.com/2017/06/psychics-san-diego-best-psychics-mediums-san-diego/>
- KUVA 4** **BROADBENT, R.** 2014-03-24. Viitattu 14.3.2021. Saatavissa: <https://robertbroadbent.tumblr.com/post/81087570121/empire-state-building-photography-by-robert>
- KUVA 5** Viitattu 12.3.2021. Saatavissa: <https://letterlibrary.tumblr.com/post/129596162735/empire-by-morris-fuller-benton-for-american-type>
- KUVA 6** **LOGO.** Viitattu 30.3.2021. Saatavissa: <https://www.oodihelsinki.fi/>
- KUVA 7** **BONDFOLK, H.** 30.3.2021.
- KUVA 8** **BONDFOLK, H.** 30.3.2021.
- KUVA 9** 2009-12-19. Viitattu 10.4.2021. Saatavissa: https://en.wikipedia.org/wiki/Lists_of_Egyptian_hieroglyphs#/media/File:CG_9422_B.svg
- KUVA 10** **REZNICK, R.** Viitattu 10.4.2021. Saatavissa: <http://www.digital-images.net/Gallery/Scenic/Rome/Forum/Arches/arches.html>
- KUVA 11** Pääteellinen A-kirjain. Fontti Baskerville.
- KUVA 12** Päätteetön A-kirjain. Fontti Verdana.
- KUVA 13** **BONDFOLK, H.** 30.3.2021.
- KUVA 14** **FENNESSY, S.** Viitattu 3.4.2021. Saatavissa: <http://studiosemaphore.com.au/latitude-financial-services/>
- KUVA 15** **SHINTARO, O & OKANIWA, R.** Viitattu 8.4.2021. Saatavissa: <https://irobe.ndc.co.jp/en/work/yayoi-kusama-museum/>
- KUVA 16** **BONDFOLK, H.** 30.3.2021.
- KUVA 17** Viitattu 10.4.2021. Saatavissa: <https://thehonkychateau.tumblr.com/post/23507940741/times-square-nyc>
- KUVA 18** Osa kuvasta 2. Viitattu 30.3.2021. Saatavissa: <https://famouspsychicmediums.com/2017/06/psychics-san-diego-best-psychics-mediums-san-diego/>
- KUVA 19** **HYÖKKI, S.** Kuva artikkelista. Viitattu 2.2.2021. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/31096/Hyokki_Satu.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- KUVA 20** Osa kuvasta 2. Viitattu 30.3.2021. Saatavissa: <https://famouspsychicmediums.com/2017/06/psychics-san-diego-best-psychics-mediums-san-diego/>
- KUVA 21** **BONDFOLK, H.** 30.3.2021.
- KUVA 22** **BONDFOLK, H.** 30.3.2021.
- KUVA 23** **BONDFOLK, H.** 30.3.2021.
- KUVA 24** Viitattu 10.4.2021. Saatavissa: <https://www.oodihelsinki.fi/mika-ihmeen-aanimajakka/>
- KUVA 25** Viitattu 10.2.2021. Saatavissa: <https://www.stadissa.fi/paikat/1900/oodi-keskustakirjasto>
- KUVA 26** **BONDFOLK, H.** 30.3.2021.
- KUVA 27** **IROBE DESIGN INSTITUTE.** Viitattu 14.2.2021. Saatavilla: <https://irobe.ndc.co.jp/en/work/where-am-i/>
- KUVA 28** **IROBE DESIGN INSTITUTE.** Viitattu 14.2.2021. Saatavilla: <https://irobe.ndc.co.jp/en/work/where-am-i/>

KUVA 29 **IROBE DESIGN INSTITUTE.** Viitattu 14.2.2021. Saatavilla: <https://irobe.ndc.co.jp/en/work/where-am-i/>

KUVA 30 **IROBE DESIGN INSTITUTE.** Viitattu 14.2.2021. Saatavilla: <https://irobe.ndc.co.jp/en/work/where-am-i/>

KUVA 31 **ENDO, T.** Viitattu 23.2.2021. Saatavissa: <https://irobe.ndc.co.jp/en/work/yamane-museum-of-art/>

KUVA 32 **BONDFOLK, H.** 30.3.2021.

KUVA 33 **BONDFOLK, H.** 30.3.2021.

KUVA 34 **BONDFOLK, H.** 30.3.2021.

KUVA 35 **BONDFOLK, H.** 30.3.2021.

KUVA 36 **BONDFOLK, H.** 30.3.2021.

KUVIO 1 Oma kuvio, joka perustuu Petri Paavilaisen kirjan Toimivat aivot teoriaan sivulta 106.

KUVIO 2 Kuvio, joka perustuu Petri Paavilaisen kirjan Toimivat aivot kuvioon sivulta 109.

KUVIO 3 Oma kuvio, jossa esitellään eri ammattiryhmien tehtäviä suunnitteluprosessin aikana.

LIITTEET

Millaisia kysymyksiä sinulle on syntynyt opastesuunnitteluprosessin aikana?

Millaisia haasteita opastesuunnittelussa on?

Millaista on olla opastesuunnittelijana arkkitehtitoimistossa?

Millaista yhteistyö on? Onko siinä parannettavaa?

Millaisia haasteita projektin aikatauluksessa on?

Tuleeko projekteissa yllätyksiä? Jos, niin millaisia?